

MAGYAR DRÁMAÍRÓK
19. SZÁZAD
II

ABONYI LAJOS
(1833–1898)

A BETYÁR KENDŐJE

NÉPSZÍNMŰ, DALOKKAL NÉGY FELVONÁSBAN
1872

SZEMÉLYEK

ÖZVEGY ÓNADI KULCSÁR NAGY ISTVÁNNÉ
IFJABB ÓNADI KULCSÁR NAGY ANDRÁS, *fogadott fia*
ÓNADI KULCSÁR NAGY FERENC, *agglegény*
ANDÓ, *ügyvéd, városi tanácsnok*
BORIS ASSZONY, *özvegy gulyásné*
BANDI, *fia, számadó*
ÖRZSI, *ennek neje*
BUZI, *csárdás*
BUZINÉ
ZSÓFI, *leányuk*
CSEPÜ, *szabó, András barátja*
KAJSZIN DÁRIUS, *borbély, András barátja*
A RAGYÁS *futó betyár*
A PISZE *futó betyár*
SZOLGABÍRÓ
ESKÜDT
BIZTOS
MEGYEI PANDÚR
POROSZLÓ
ELSŐ HUSZÁR
MÁSODIK HUSZÁR

Történik az első szakasz késő őszön Bandinál a csárdában; a második három héttel később egy alföldi városban Kulcsárnénál és Bandinál; a harmadik fél évvel később Kulcsárnénál; a negyedik másnap az előbbi után a városháznál.

ELSŐ SZAKASZ

Csinos parasztszoba, balra abroszos asztal, rajta égő mécs, kenyér, kés; az asztal belső két oldalán lóca, háttérben padkás kemence, jobbra előtérben ablak, háttérben ajtó, a falon lóca fölött üvegre festett szentképek.

ELSŐ JELENET

Örzi egyedül.

ÖRZSI

az asztalnál ül szomorúan. Nem jön. Hasztalan virrasztok. Talán az éjfél sincs messze már, és mégsem jön. Felkel, az ajtón kimegy, s rögtön türelmetlenül visszajön. Ah, nem jön. Most is az éjfél fogja hazavetni, vagy az sem. Hol, merre jár ily szomorú késő éjszakán? Leül. Istenem! Csüggedve. Hát két rövid hónap is elég arra, hogy valaki édes kedves feleségét úgy magára hagyja - minden este hetekig - két-három hét óta. Ah, nem szeret, nem igazán szeret. Rövid szünet. Úgy fáj a szívem, majd megreped. Felkel, türelmetlenül az ablakhoz megy. Szörnyű sötét az éj. Az ajtóhoz megy. Mégsem jön. Csüggedve az asztalhoz támoled. Oh be hamar boldogtalan lettem. Kontyshalagjához nyúl, ábrándosan. Hazudol te itt, piros kis szalag, jobb volna, ha feketét tennék helyetted. Újra figyel. A kisajtó nyílt. Örvendve. Jön, jön. Az ajtó felé siet. Szegény és én kárhoztattam. Ah rossz vagyok. Karjait tárja. Boris asszony belép.

MÁSODIK JELENET

Bori asszony és Örzi.

ÖRZSI

szomorúan visszalép. Ah nem ő.

BORIS ASSZONY

haragosan szétnéz. Tehát csakugyan magad vagy.

ÖRZSI.

Magam, egyedül.

BORIS ASSZONY

fejét csóválja. És a fiam?

ÖRZSI.

Még nem jött haza.

BORIS ASSZONY.

Hol van?

ÖRZSI.

Nem tudom.

BORIS ASSZONY

magában. A szomszédok nem hazudtak. Résztétel nézi. Szegény kis menyecske. Fenn. És régen tart már ez így?

ÖRZSI.

Ó, istenem! Könnyeit törli.

BORIS ASSZONY *magában.* És még egy szóval sem panaszkodott. *Kitör.* Ha én ezt előbb tudom. *Örzihez.* Igaz az, hogy már két-három hét óta mindig éjfél után jár haza, s akkor durcás, haragos, sőt néha ittas is? Igaz ez?

ÖRZSI. Édes jó anyám! *Szorongó esdéssel néz rá.*

BORIS ASSZONY *ingerülten.* Igaz ez? *Szelídebben.* Mondd, édes leányom. Igaz ez?

ÖRZSI *szorongva sóhajt.* Istenem!

BORIS ASSZONY *megfogja kezét.* Szegény, hiszen úgyis hasztalan titkolnád, meg lehet azt látni kisírt szemedből. Hát az, mondd csak, igaz-e az, hogy néha még kezét is fel merte rád emelni?

ÖRZSI *mentegetve.* Az nem igaz.

BORIS ASSZONY. No azért! Mert egy ilyen áldott teremtetést merészelt volna csak egy ujjával is bántani, ha szívem alatt hordtam is, keserűvé tettem volna neki az életét. *Ingerülten.* De azért megmosom a fejét. Éppen azért jöttem, mert megsokalltam, amiket hallottam. Végét akartam vetni.

ÖRZSI *kérve.* Csak kímélve. Ő különben jó hozzám.

BORIS ASSZONY. Jó? *Gúnyosan.* Hogy enned-innod ád, hogy tiszta, csinos ruhában járat. Sohasem mentesed. Ez kevés az iránt, akit szeretünk. Ha elvett, szeressen. Hiszen majd megtanítom rá. Csak jönne már.

ÖRZSI *kérlelve.* Majd megharagszik, azt gondolja, hogy én panaszkodtam, én árulkodtam, oh istenem, s ha haragszik, egészen más ember.

BORIS ASSZONY *gúnyosan nevet.* Azt hiszed, megijedek tőle? Az apja különb ember volt, nem ilyen hitvány, egy tenyérrel nagyobb, és mégsem féltém tőle. Te is hibás vagy, gyenge vagy, nagyon szereted, nem tudod magadat tartani, lelkem. Mindjárt a kezdetben keményen kellett volna fogni, számot adni a legkisebb lépésről is, hol jár.

ÖRZSI. Hiszen míg azt nem mondta, mi közöd hozzá, mindig megkérdeztem, s meg is mondta mindig, hogy a gulyánál járt.

BORIS ASSZONY *nevet.* A gulyánál? A számadónak elég, kivált így beszorulás felé, ha nappal megfordul ottan, éjjel vigyázni, az a bojtár dolga. Minek tartana akkor bojtárokat. Az apja is számadó volt, még különb, mint ő, mindég többel számolt be, mint hogy kellett, nem kevesebbel. Hazudik. - Nem a gulyánál jár. Végére jártam, két hete nem volt a tája felé sem. Ez az ember valami cimboraságba keveredett. Hej, sok gonosznak kútfeje az a cimboráskodás. Előbb bor és dínomdámon, azután szeretők, azután jönnek a lopott tinók és azután...

ÖRZSI *rémülve szavába vág.* De csak nem gondolja ezt, édesanyám? Oh istenem, egészen elrémít.

BORIS ASSZONY. Miért kószalna különben ily sötét éjeken, melyeken csak a futóbetyárok kóborolnak. *Ingerültebben.* Ha te nem tudtad ráncba szedni, majd ráncba szedem én. Az én fiam csak nem kerül a vármegye kezére.

ÖRZSI *szorongva.* Édesanyám! Azt mégsem érdemli, hogy ilyeneket beszéljen felőle.

BORIS ASSZONY *elkeseredve.* Még nem, de majd arra jut, ha ilyen gyenge maradsz hozzá. Még csírájában elejét kell venni a gonosznak. A csíra pedig megvan, az bizonyos, miért hagyná el különben valaki szép fiatal feleségét, kit más szeme fényeként őrizne? *Megöleli.*

ÖRZSI. Édes, jó anyám!

BORIS ASSZONY. Keményen meg fogom támadni.

ÖRZSI *magában búsán elgondolkozik.* Szegény, ahelyett hogy segítene, el fog rontani mindent. *Fenn, könnyörögve.* Lelkem jó anyám, nem lesz jó következése. *Szelíden hozzásímul.* Várjunk.

BORIS ASSZONY *sötéten.* Nem érdemli meg.

ÖRZSI. Hiszen engem teszesz boldogtalanná.

BORIS ASSZONY *félre.* Mint reszket szegény. *Fenn.* Ne félj, édes leányom.

ÖRZSI *kezzeit összetéve könnyörög.* Várjunk, az égre kérlek.

BORIS ASSZONY *kis szünet után dacosan.* Jól van. Várok. Nem is mutatom magamat. *Meghatva.* Elmegyek. Reád hagyom. Megtanítottalak. Vedd hasznát. Ha látom, hogy nem boldogulsz *megöleli,* ismét itt leszek én *kitörve,* s ha én itt leszek *az ajtó felé indul,* ha én itt leszek -

ÖRZSI *könnyeit alig bírva visszatartani.* Mikor ismét itt leszesz, boldognak, mosolygónak fogsz látni, mint lánykoromban.

BORIS ASSZONY *félre.* A szívemből szakadnak könnyei. *Az ajtóban visszafordul, fenn.* De te is ne pityeregj, ha haza jön, állj szembe vele, szidd össze jól, meg ne öleld, meg ne csókold, azt mondom. *El.*

HARMADIK JELENET

Örzi egyedül.

ÖRZSI *az asztalhoz rogy, könnyekbe tör ki, szünet.* Ah! boldogtalan vagyok. Igaza lehet, igaza van. Nem bírtam arra gondolni még, de úgy van. Sötét éjszakámba villámot vetettél szavaiddal, de e villám szívemet is meghasogatta. Ő azt mondta, többet is tud. Úgy van. Betyár lett. Szeretője van. *Fájdalommal.* Szeretője. *Keserűen.* Most irigyeljétek már sorsomat, falu leányai, a legszebb, legdélcegebb legényt. *Felkel.* Szeretője van, ezért vet meg, ezért unt meg, egy másikért, aki nem felesége. Ó, most már tudom. *Büszkén.* Hát ezért vett el, hogy ily hamar megfélekezzen rólam. *Az asztalhoz megy, zokog, elkeseredve fenyeget.* Ó, te, ki így megrontottál, aki ily boldogtalanná tettél. *Bandi belép az ajtón, Örzi örömsikoltva nyakába rohan.* Ah, itt vagy. *Megcsókolja.*

NEGYEDIK JELENET

Örzi, Bandi.

- BANDI *hidegen.* Itt.
- ÖRZSI *folyvást Bandi nyakán.* Ah, itt vagy végre. *Megcsókolja.* Én édesem, boldogságom, mindenem. *Megcsókolja.*
- BANDI *durcásan fejtőzik karjaiból.* Elég ebből a parádéból. Jobb bizony, ha ezt a nehéz bundát kiakasztod a nyakamból. *Félre.* Ha szándékomat tudnád, nem nyalnál-fálnál így.
- ÖRZSI *a bundát kiakasztva.* Ugye megfázott, galambom? Ugye megtörte a ló. Lássá, minek jár ennyit. *A bundát elviszi, s hozzá visszajő.* Ugye nem evett még semmit? Csakhogy itthon van. Jó vacsorát tettem el számára, rétest, pecsenyét. *Sürgölődik az asztal körül.* Hirtelenében tüzet rakok, megmelegítem. *Megöleli.*
- BANDI *komoran eltolja.* Sohase bánts. *Leül.*
- ÖRZSI *palackot tesz az asztalra, dicsekedve.* Bor is van. Addig is -
- BANDI *elfordul tőle.* Nem ehetném, nem ihatnám.
- ÖRZSI *nyájaskodva hozzá simul.* Ah dehogynem. *Mellé ül, vállára nyugosztja karját.* Eszik bizony, hogyne ennék.
- BANDI *hosszasan végignézi.* Mondtam már, hogy nem.
- ÖRZSI *elvonja karját, s a lócán búsan távolabb vonul.* Ugyan mi baja van kendnek megint?
- BANDI *magában keserűn.* Mi? *Gyűlölettel nézi.* Semmi.
- ÖRZSI. Hm. Be rosszkedvben van, galambom.
- BANDI *keserűn kacag.* Rosszban.
- ÖRZSI. Azután még csak azt sem érdemeltem meg, hogy legalább megcsókolt volna vagy egyszer, ha többször nem is.
- BANDI *gúnyosan.* Kivetted te rajtam az én részemet is.
- ÖRZSI *kedélyesen.* Ki is veszem még máskor is. Hiába néz olyan haragosan, nem ijedek én meg, tudom én, hogy nyájás is tud lenni, ha akar, most is csak azért ilyen durcás, mert megtörte az út. De hol is járt, hogy az isten áldja meg?
- BANDI. Ugyan minek kérded, mi közöd hozzá, úgysem mondom meg.
- ÖRZSI *nyájaskodva.* De hát már miért nem mondaná meg.
- BANDI. Mert nem akarom.
- ÖRZSI *neheztelve, felkel.* No jó, hát legyen annyival több haszna belőle. *Távolabb megy.* Nem is szükséges, hogy megmondja, úgyis tudom.
- BANDI. Ha tudod, érd be vele.
- ÖRZSI. Be könnyen beszél.

- BANDI. Jobb bizony, ha te sem beszélsz. *Félre*. Bár örökké néma volnál már.
- ÖRZSI *magában*. Kigúnyol. Jó! Tehát kemény, durva fogok lenni én is. *Állást vesz, fenn, szelíd szemrehányással*. Hát már az is baj, ha beszélek? Három hét óta nem minden isten adta éjjel így megy-e? Szóltam-e érte egy hangot? Vettem-e valamit szemére? De ami sok, sok, béketűrősemnek vége.
- BANDI *bosszúsan lekönnyököl magában, keserűn*. Hát az enyémmek! *Hátat fordít*.
- ÖRZSI *érzékenykedve*. Mi az oka, hogy így bánik velem? Véttem valamit? Akkor szidjon, mocskoljon, mint máskor, ha meg sem érdemlem. Szidjon, legalább szól hozzám valamit, ha haragosan is. *Szemére emeli köténytét, sír*.
- BANDI *ki az utóbbi szóváltások alatt indulatával láthatólag küzdött, felkiált*. Ugyan - *magában*. És halogatom, mindig halogatom. Miért halogatom? *Sóhajt*. Egyszer úgyis csak meg kell lenni. *Kendőt vesz elő, homlokát törli*.
- ÖRZSI *félre, búsan*. Fel sem veszi könnyeimet. *Bandi felé néz, meglátja a kendőt, figyelemmel meglepetve nézi*. - *A kendő, veres selyem, köröskörül tenyérszerű széles, fehér csíkkal, mind a négy végén bojt*. Ah! *Szívéhez nyúl*. Az a kendő. Micsoda kendő az? *Keserűn*. Bojt van mind a négy sarkán, jele, hogy szerelemből adták. Megcsal. *Kínosan*. Csakugyan szeretője van. *Odasiet, izgatottan megfogja a kendőt; fenn*. Hát ez micsoda kendő?
- BANDI *a kendőt mentve*. Látod, micsoda.
- ÖRZSI *reszkette*. De hol vette? Nem volt még ilyen kendője. Kitől kapta? Látom, hogy lánytól kapta, mert bojtos. *Tántorog*. Ó, ezért, ezért vet meg hát engemet. *Nagy keserűséggel*. Szeretője van. Ó, isten, hát nem nekem esküdött hűséget, és elfeled egy gyalázatosért.
- BANDI *ingerülten*. Örzi! *Félre*. Így, így. Ó, csak növeld vaddá haragomat. Bár magamonkívül hoznál.
- ÖRZSI. Nem is menti magát. Legalább mondaná, hogy találta, hazudná, hogy vette, de nem, átkos, szennyes kéz adta neki, melyet az ég verjen meg.
- BANDI *sziszegve*. Örzi - hallgass - ne ingerelj fel.
- ÖRZSI. Mondtam, ugye, hogy tudom, hol jársz. Ó! Eszembe jut már. Most jut eszembe a leány, aki ott a vashalmi csárdában, meg a vásárról jöve, a sátor alatt megpihentünk, melléd ült, csábítón mosolygott reád, s dalolt neked. Akkor csak kacagtam a förtelmesen.
- BANDI *az asztalra üt, sziszegve*. Nem lesz még vége?
- ÖRZSI *büszkén*. Nem! - Én feleséged vagyok, és amaz nem az.

BANDI *magában, szenvedve.* Ó, fejem, fejem. *Felkel.* Nem bírom tovább viselni. Még ma meg kell tenni. *Izgatottan, vadul szétnéz.* De miként? Nem, nem itt. *Homlokát törli.* Hiszen csak - mindegy, nem itt. *Izgatottan jár.* Az erdő nincsen messze, az éj sötét.

ÖRZSI *folyvást a középén.* S ha így bántál velem, ha ily érdeemtelené tetted magad szívemre, tudd meg azt -

BANDI *háttérben, magában.* Úgy lesz, hisz mit sem gyanít.

ÖRZSI. Tudd meg azt.

BANDI *a háttérben éppen eléje ér, s tettetett kedvvel szemébe kacag.* Bohó vagy, Örzszi! Nagyon bohó! *Kacag.*

ÖRZSI *csodálkozva nézi.* Mi ez? S te nevetsz.

BANDI *kezét megfogja.* Hogyne. Én téged nevetlek. Hogy válik ölyvvé a galamb.

ÖRZSI. De hát magyarázd meg! Csak ingerkedtél velem?

BANDI *nevetve.* Eltaláltad.

ÖRZSI *nyájasan.* Tréfáltál. Tudni akartad, ha szelíd tudok-e maradni? *Mosolyog.* Ó! Hogyne, ha - *vállán öleli.*

BANDI *a lóca felé vonja.* Jer, ülj ide, szent a békesség. *Megöleli.*

ÖRZSI. És hozzam a vacsorát? Most már könnyű szívvel hozom.

BANDI. Hagyd a vacsorát, csakugyan nem vagyok éhes. *Derékon öelve visszatartja.*

ÖRZSI *felé hajol, homlokát simogatja.* Jól van, rossz ember, tehát beszél-gessünk a vacsora helyett. *Nyakát öelve hízeleg.* Most már csak számot fogsz adni nekem.

BANDI *tettetett nevetéssel.* Csak nem nyughatsz. Tehát legyen, szándékom volt úgyis, hogy megmondom ma. Nem kínozlak tovább, mert már annyi badarságot szedtél fejedbe. *Homlokát törli, akadozva.* Már csak megmondom, amit azért rejtegettem eddig, mert az asszonyok nem tudják megőrizni a titkot. Mivel nyugodalmad fel van zak-latva. *Reszkető hangon.* Akarom, hogy nyugodt légy.

ÖRZSI. Ó, már nyugodt vagyok.

BANDI. Ó, hallgass ide. Tudod-e miből pénzelek én egy idő óta? Ugye nem. *Örzszi fejét rázza.* Megmondom. Senkinek másnak, csak neked. Kincset találtam.

ÖRZSI *meglepődve.* Kincset? *Nevet.* Most teszesz igazán bolonddó.

BANDI. Nem én, ha akarod meg is láthatod.

ÖRZSI. Mutasd.

BANDI. Bohó, nem a zsebembe van, hanem fazekakban, egy régi pincében, amelyet én fedeztem fel.

ÖRZSI *kedélyesen.* Nem hiszem. Vezess oda. Vezess no.

BANDI *némi bánattal, félre.* És eljön, erőltetni sem kell. *Fenn, tettetett vonakodással.* Messze van, az erdőn és hideg van. *Kívül szél, mely a jelenet végéig viharrá erősödik.*

ÖRZSI *kacag.* Ugye megfogtalak.

BANDI *reszkető hangon.* Hát csakugyan eljönnél velem?

ÖRZSI *tréfás sürgetéssel.* Menjünk, menjünk. *Nagykendőt kap magára.*

BANDI *félre.* Mily kedve van - nem jön vissza többé! *Megrázkódik.* De hogyan? Mivel? Miként? *Örzi húzza.* *Határozottan.* Tehát menjünk. *Indulnak.*

ÖRZSI *kacagva visszafordul.* Tehát te csakugyan nem tréfálsz? *Kitörő örömmel nyakába borul.* Ah! milyen boldogok fogunk lenni! *Az ajtón kilép, s az ajtót nyitva hagyja.*

BANDI *szétnéz, zavartan jár, mintha valamit keresne.* De miként. *A kést ellöki az asztalon.* Nem akarom vérét látni. Hátha. *Borzadva.* Kezeimmel. *Irtózva.* Ah nem, nem. *Bundáját veszi.* És sehol semmi, amivel -

ÖRZSI *visszaszól az ajtón, kedélyesen.* Jössz-e már?

BANDI. *Megyek. El utána. A színtér pár pillanatig üresen marad - a vihar teljes erejében dúl; a függöny legördül.*

Változás.

Csárdaszoba. Balra hosszú keresztlábu asztal, mindkét oldalán paddal, s véggel a nézőtér felé, belső végénél oldalajtó. Jobbra két ablak, a két ablak között kerek zöld asztal székekkel. A háttér bal szegletében söntés, a gerendák lécezve, rajta ajtó, belül is kifelé vezető oldalajtó. A lécezet tarka papírképekkel és hirdetésekkel van itt-ott ragasztva, a háttér jobb részében a főajtó. A söntésben és a hosszú asztalon gyertyák égnek. Kívül vihar, mely a változás végéig lecsöndesül.

ÖTÖDIK JELENET

Buzi a söntésben alszik. Ragyás, Pizse a hosszú asztalnál belül, Buziné kívül ülnek, ez utóbbi a színpad közepe felé kifordulva. Zsófi a közepén áll, türelmetlen, de vidor, a két cigány az asztalnak a söntés felőli végére borulva alusznak.

ZSÓFI *énekel.*

Esik eső zúg a vihar odaki,
 Én istenem miért állok ennyit ki,
 Jaj de nehéz a szerelmet viselni.
 Tövis közül a virágot kiszedni.

RAGYÁS *üres üveget fenntartva, kérő hangon.* Zsófi!

ZSÓFI *fejét rázza.* Nem hallom.

RAGYÁS *ismétli.* Zsófikám!

ZSÓFI. *Nem hozok többet.*

RAGYÁS *Buzinéhoz fordul. Nénémasszony!*

BUZINÉ *elhízott asszony, nevetve jóízűn. De ha nem akar hozni.*

RAGYÁS. *Parancsoljon neki.*

BUZINÉ *nevetve. Hohó! Az már a nagy valami.*

RAGYÁS *a söntés felé fordul. Buzi bácsi!*

PISZE. *Alszik.*

BUZINÉ. *No csak ébreszd fel a sárkányt! Mindnyájan nevetnek. Ha sír, aztán nem bírod elaltatni.*

RAGYÁS. *Édes Buzi bácsi. Pedig fogadok, nem alszik.*

BUZINÉ. *Hagyd a jámbort.*

ZSÓFI. *Hát mégsem ivott eleget?*

RAGYÁS *csodálkozva. Eleget! Felkel, hozzá megy a palackkal. Hogy mondhatod azt, az isten áldjon meg. Hát a csókra mondanád-e te valaha, hogy elég?*

ZSÓFI *haragosan. Ragyás, jó lesz meggondolni, amit nekem beszélsz.*

RAGYÁS *tréfásan felé nyújtja az üveget, egyszersmind át akarja ölelni. Csak egy üveggel, édes Zsófikám! Zsófi ellöki magától, s kezét emelve fenntartja. Ejnye.*

BUZINÉ *nevetve. Legyes egy kicsit.*

PISZE. *Legyes, akinek legyes, nem az a babájának.*

ZSÓFI *anyjához lép haragosan. Miért nem küldöd már el ez embereket?*

BUZINÉ. *Majd elmennek.*

ZSÓFI. *De -*

BUZINÉ. *Tehát még eljön ma.*

RAGYÁS. *Hát csakugyan nem kapunk több bort?*

ZSÓFI. *Nem.*

RAGYÁS *kedélyesen. Pedig milyen szép kendőket adtam neked és tucat-számra. Nem is kapsz többet.*

ZSÓFI. *Bánom is én. Mit ér. Mind egyforma. Ott heverének a lábában.*

RAGYÁS. *Háthaadtunk is már valakinek belőle?*

ZSÓFI. *Mi gondod rá?*

RAGYÁS. *Csak az, hogy nem egészen jól tetted, nem lehet mindenkiben bízni.*

ZSÓFI. *Bolond vagy, Ragyás.*

RAGYÁS. *Nemigen állja színe a napot. Nem gomblyukba való.*

ZSÓFI. *Hallod-e, menj már innen, míg jó dolgod van.*

RAGYÁS *kedélyesen. Hm, milyen haragos.*

PISZE *felkel, Ragyáshoz megy, s ingujjon rántja. Hagyd szegényt, a szeretőjét várja.*

RAGYÁS *kedélyesen. No, isten neki, hát majd iszunk holnap. Zsófihoz. Hanem mondok egyet, hacsak nem betyár, a szerető nem ér semmit.*

ZSÓFI. *Ugyan pusztulj már. Elmúlt az éjfél.*

RAGYÁS *nevetve. Áldjon meg hát az ég. Ingerkedve. De csak ide adod a kezedet?*

ZSÓFI *arca felé emeli. Odaadom.*

Ragyás, Pisce nevetve elmennek a háttéri főajtón.

HATODIK JELENET

Előbbiek a betyárok nélkül.

BUZINÉ *a cigányokra mutat. Hát ezek?*

ZSÓFI. *Hadd maradjanak.*

BUZINÉ. *Az igaz. Mulatni szeret. Igazi gavallér betyár. Ah, Zsófi, nagy szerencse ez, eszes, bátor.*

ZSÓFI *mély érzéssel. Én arra nem gondolok. Csak arra, mily forrón, mily lángolóan szeretem. Szép cédrus termetére, tüzes szemére, piros ajkára. Magánkívül. Őreá magára, egyedül magára, csókjára, ölelésére.*

BUZINÉ *örvendve arcon simítja. Édes, gyönyörű leányom. Féltre. Engem nem tudott érni ily szerencse fiatalkoromban. A söntéshez megy. Apus!*

BUZI *anélkül, hogy mozdulna. No?*

BUZINÉ. *Van-e idefenn elég bor?*

BUZI *síralmasan. Van.*

ZSÓFI *a középben. Ah, egy rózsáskert előttem a világ, mióta szeretem. Az öröm van velem, és éjjel is a napfény világít nekem. Ó, bár lennél itt mindig szívemen. Ó, jöjj, jöjj már, áldjon meg az isten.*

BUZINÉ *előjő. Irtóztató idő van odakinn.*

ZSÓFI *kacagva. Mit néki szél, vihar, ha hozzám akar jönni. Hát én is nem futnék-e a világ végéig is elé. Örvendő meglepetéssel. Ah, jön, itt vagy. Elrohan.*

HETEDIK JELENET

Buzi, Buziné, cigányok.

BUZINÉ. *Apus, két üveg bort.*

BUZI *síralmasan. Itt van.*

Buziné elveszi, és egy gyertyával együtt a kerekasztalhoz viszi.

BUZI *a söntésajtóba kilép. S ez mindig így fog tartani? Kiállhatatlan. Ebben a csárdában nincs nyugta az embernek. Holnap bemegyek a városba, felmondok a tanácsnak, visszamegyek a bikaakolhoz.*

BUZINÉ *nevetve. Mondasz a manónak, nem a tanácsnak. Mégysz a pokolba, nem a bikaakolba. Visszalöki, az újra leül aludni. Buziné el az oldalajtón.*

NYOLCADIK JELENET

Bandi, Zsófi, Cigányok. Buziné a jelenet alatt többször is bejő.

ZSÓFI *Bandit diadalörömmel a háttéri ajtón elővezeti, s dalol.*

Szerelem van minden fűben, virágban;
Hej! de legtöbb szerelem van a lányban;
Minden íze, porcikája szerelem.
Pillantása által jár a szíveden.

Bandi ezalatt kedvtelve nézi. Zsófi csalfán néz rá.

BANDI *elkeseredve. Zsófim, egyetlenem! Karját tárja.*

ZSÓFI. *Bandim, angyalom. Keblére borul.*

BANDI *csüggetegen. Most már a tied vagyok egészen.*

ZSÓFI *kitörő örömmel. Mint én a tied. Megöleli. Megcsókolnám örömben a nagy világot. Az asztalhoz vezeti. Apus!*

Buzi dörög.

ZSÓFI. *Abrakot, szénát a lónak! Negédesen. Hej! bort a gazdájának. Bandi arcát simítja. Csókot a gazdájának. Ezer csókot! Megcsókolja.*

Buzi dörög.

BANDI *némi keserűséggel. Így, így! Ó, milyen jólesik ennek a farkasnak, amely itt hasogatja az oldalamat.*

ZSÓFI. *De mi bajod?*

BANDI *fájdalommal. Mi bajom, mi bajom. Rázkódva. Most már semmi.*

ZSÓFI *kacéran keblére borul, szemébe mosolyog. Nézz hát vígabban reám, mert isten úgyse... behúnyom a szememet, hogy ilyen csúnyának ne lássalak. Átkapja nyakát, s megcsókolja.*

BANDI *felvillanyozva. Csak itt az élet, csak itt temelleted, teveled. Lelkem újjászületik, elalszik gyötrelmem, aludjék is ez a skorpió. Adj nekem bort, majd abba ölöm, szívemet pedig te ringatod, te altatod el ölelésseddel.*

ZSÓFI *toppant. Most mindjárt vége legyen ennek a nyavalyáskodásnak.*

BANDI. *De mikor alig bírok a szívemmel.*

- ZSÓFI. Hát az én szívem, mint egy fogott kismadár, úgy fészkelődik, s ki akar repülni keblemből. Bár ki is repülne, s szállna reád, csókolna összevissza. Ó! csak szívemmel is tudnálak csókolni. *Hévvél kezén ragadja.*
- BANDI *ittas gyönyörrel.* Ó! Mily gyönyörű vagy, eszem a szentedet.
- ZSÓFI *lelkesülve.* No lásd, így. Bár lenne száz karom, hogy mind a százzal ölelnék egyszerre. *Megöleli.*
- BANDI. Ez, ez az igazi boldogság! *Féktelenül.* Egy pillantásért odaadom egész életemet. Ide, ide ülj mellém. *Leül, s kezén fogja.* Szeress, mosolyogj a szemembe, ragyogj lelkembe. *Magához vonja a másik székre.* Ó, Zsófi, hogy tudsz te szeretni!
- ZSÓFI *mindkét kezét megfogja, s szemébe kacag.* Hogy tudok én szeretni, mint senki e világon. A szerelem öröm, gyönyör, vigasság. A virág mosolyog, a madár dalol, ha szerelmes. Én különb vagyok, én mosolyogva, dalolva kacagok neked. Oda kacagom hozzád a szívemet, lelkemet. Hogy tudok szeretni? Emlékszel-e még, jut-e még eszedbe a pillantás, midőn először láttalak?
- BANDI. Ó, beszéld, beszéld, oly boldogsággal hallgatlak.
- ZSÓFI. Hogy tudok szeretni! Ó, istenem! Mint a terjedő tűz, mindég erősben lángolok. *Édes ábrándokban esve.* Ó! Hogy is volt. Pedig nemrégén volt, mikor először láttalak. - Hát a falutokban voltam, nem is tudom már, mit kerestem ott; úgy na - az édesapámnak volt dolga a báró ispánjával, míg ő bement, én kívül várahoztam; hát amint ott állok, egyszer csak megdöbbsz szívem, mind a két arcomat láng futotta el, egy legényt láttam, egy legényt, de olyant, mint azelőtt soha, egyenes, karcsú volt, mint a cédrus, ékesen hajló, mint a viola, szép két piros orcáját szerettem volna szívem mellé tűzni bokrétának, ragyogó szeme, mint a nap, elvette szemem fényét - azután ábrándos bánattal kevélyen lépegetett el előttem - talán meg sem látott - jó napot akartam mondani neki, nem bírtam - meg sem mozdultam onnan, s nagyon szomorú lettem.
- BANDI. Szegény! - Beszéld, beszéld tovább.
- ZSÓFI. Vasárnap volt. A lányok mind ott álltak az urasági kert alatt, egy kivált közülök, egy halvány, utána ment, s a lányok suttoztak „az a mátkája”. És elkáprázott a világ velem; tudja isten, a szemem telefutott könnyel.
- BANDI *mély érzéssel.* Ó, Zsófi! bár akkor tudtam volna!
- ZSÓFI. Ó, hogy megszerettelek - hogy megszerettelek ez egyetlen pillantásra! Nem bírtam többé aludni, lelkem, testem égett, az ágyam kemény volt, mert a te gyöngé karjaidra gondoltam. Nem volt semmi kedvem többé, még az étel sem esett jól, hanem szomjas voltam, nagyon, a te csókjaidra szomjaztam.
- BANDI. S gondoltad-e, hogy valaha -

- ZSÓFI *tűzzel szavába vág.* Elszeretem azt az embert - mondtam magamban - ha addig élek is, elszeretem sápadt mátkájától, el a feleségétől. Végignéztem magamat, aki eddig látott, mind csak azt mondta: „Be szép vagy, rózsafán nőttél, eszem azt a gyönyörű szentedet”. No hát, hadd látom, milyen vagyok.
- BANDI *tűzzel közbe vág.* Legszebb a világon. Piros ajkad rózsabimbó, de harmat helyett méz van rajta, szemed égő bogár, szemöldököd korommal írt sugár, nyakad fehérebb a patyolatnál, de nekem mégis legszebbek liliom karjaid, melyek ölelgetnek.
- ZSÓFI. Feltettem magamban, hogy elszeretlek. Kerestelek szememmel, ígéztelek minden lépteden. Ó, a vásáron már megláttál, addig néztél utánam. És eljöttél nyomomban. Betértél egy ital borra hozzánk. Majd lerogytam örömben. - Méghozzá rám is néztél, mosolyogtál is szemembe, meg is fogtad kezemet, megcsípted az arcomat. En ezelőtt vad, haragos voltam az ily dolgokért, aki ezt merte, jól képen teremtettem, most pedig keblemet majd szétvetette a láng, szerettem volna a nyakadba borulni, ott sírni, nevetni, kacagni örömben, mert senkit sem szerettem még úgy meg, mint tégedet.
- BANDI *emlékezéssel.* Leültem, oda jöttél mellém, és daloltál egy szép, egy gyönyörű nótát.
- ZSÓFI *haragra kelve.* De akkor - akkor jött az én átkom; a vásárról visszatérő asszonyokkal utánad jött, kézen fogott, és elvitt mellőlem. És mint nézett reám, milyen megvetéssel. Ó, milyen nyomorult voltam abban a pillanatban! Meg tudtam volna halni akkor.
- BANDI. Szegény Zsófi.
- ZSÓFI. Ha nem néztél volna rám, meg is haltam volna. E nézés azt mondta nekem, hogy vissza fogsz jönni még.
- BANDI. És visszajöttem másnap.
- ZSÓFI. És én kérdeztem, mikor jössz el megint?
- BANDI. És szemed nyájasan, hamisan, tűzzel ragyogott szemembe, és ismét daloltad azt a nótát, vállamon átkarolva, szemembe nézve daloltál, és ebben a nótában, melyben magadhoz ragadtál, mondtad meg, mint szeretsz, megbabonáztál, megfogtál örökre.
- ZSÓFI *dalol.*
- Nem szeretlek másért,
Két piros orcáért,
Szemed járásáért,
Szád mosolyáért.
- A dal alatt öleli, s szemébe mosolyog.*
- BANDI. Ó, Zsófi! És hogy néztél rám, mikor ezt daloltad, majd szétszakadt a szívem. A nyakamba borultál, és sírtál.
- ZSÓFI. Sírtam egész éjjel.

- BANDI *vigasztalva.* De eljöttem megint másnap. Hogyne jöttem volna, hiszen már akkor nem élhettem volna nélküled. Odaadtam neked szívemet egészen, te is megmondtad, hogy nem élhetsz nálam nélkül; kértél, hogy csak téged szeresselek *bánatos ábrándba esik*, és nem mentem haza hajnalig, daloltunk együtt, nem bírtam válni tőled, mintha szívemtől vágta volna, mintha minden boldogságomat kellett volna elhagynom; megesküdtem az égre, hogy egyedül tied leszek. *Rajongva.* Milyen volt örömöd! Hogy öleltél, hogy csókoltál. Ó, Zsófi, hogy tudsz te szeretni, mint tudsz te szeretni! Babonázva, megtévelyítve.
- ZSÓFI *átöleli s dalol.*
- Akit én szeretek,
Meg van az szeretve.
Hogyha rá nézek is,
Elfakad nevetve.
- Cédrusfa ciprusfa
Hajlik a tengerbe,
Kedves galambom
Hajolj az ölembe.
- BANDI. Ezt, ezt, csak mindég ezt. *Mohón az üveg után kap, s iszik.*
- BUZI *a söntésajtóba lép.* No ez már sok, sok, s így fog tartani az egész éjjel.
- ZSÓFI *Bandi előtt fölkapja az üres üveget, s a söntéshez viszi.* Apus! Bort!
- BUZI *dörmögve, kinyújt két palackkal.* Minden éjjel, minden éjjel! És nappal nekem kell talpon lenni. *Visszamegy.*
- BANDI *magában.* Ó, mégiscsak fáj, mégiscsak fáj itten. *Szívéhez nyúl.*
- Buziné megjelenik az oldalajtón, és leül a hosszú asztal mellé szundikálni.*
- BANDI. Fiacskám, ne hagyj itt, eszem a lelkedet, úgy reszket, úgy fázik már a szívem, hogy elmentél mellőlem, majd megvesz az isten hidege.
- ZSÓFI *a borral nevetve jő, s leteszi az asztalra.* Fázik? *Szívére nyúl.* Nem igaz! *Homlokát simítja.* Forró, forró mindenütt, mint a tűz.
- BANDI *kin a közbejött borital lassan-lassan bánatosabb színezetet idéz elő.* Az igaz, mint a tűz! *Ingujjával homlokához nyúl.*
- ZSÓFI *kezét pajkosan elvonja.* Hogyne bizony! Ne azzal. *Csipkés kendőjével megtörli homlokát.* Hm! hát a kendő mire való? Vagy nincs már meg a kendőnk? Mi? *Keresi zsebében.* Hova tetted a kendőt, a szép piros selyemkendőmet?
- BANDI *rettenve.* A kendő? *Sötéten.* Nincs!
- ZSÓFI *tréfásan.* Hová tettük?
- BANDI *tompán.* Hová tettem?
- ZSÓFI. Elveszett, sebaj, van még több is ott, ahol ez volt. Van nekem még több is éppen olyan.

Piros kendő a láda fiában,
Nem adom a csókomat hiában,
Ha a kendőm fölrakod magadra,
Rakd a csókot piros ajakamra.

Hozok másikat. *Be az oldalajtón, s rögtön visszajő kendővel.*

BANDI

csüggedve magában. Azt fontam össze kötélnek.

ZSÓFI

megáll előtte, s csodálkozva nézi. De hát miért szomorodtál el ilyen egyszerre?

BANDI

szomorúan. Rút-e még az idő odakint? Tart-e még a vihar? Fú-e még az a borzasztó szél? Kavarja-e még a hódarát? Rázza-e még a fák gallyait?

ZSÓFI.

Eh! Mi közünk nekünk az időhöz, hadd fűjjon.

BANDI

csüggedve felé nyúl, s magához vonja a másik székre. Jer, így. Hajtsd ide fejedet! Így. Szívemnek oly jó, mindjárt megnyugszik, ha ráborulsz. *Szenvedve.* Azután neved, mosolyogj a szemembe. Akkor nem jut eszembe semmi. *Elkeseredve.* Feledek mindent.

ZSÓFI.

De mi bajod?

BUZINÉ

felemeli fejét, s figyel, magában. Valami történt.

BANDI

suttogja. A kendő! tudod mi lett e kendő? Kötél a nyakára, megcsavartam, és a fára fel. Irtóztató idő. Sötét éj. Az erdő még sötétebb. Ó, milyen szél! Milyen vihar! Soha nem értem ilyent. Az utolsó ítélet. A fák zúgtak, az ágak megrecsegttek, ropogtak, mintha a világ akarna összeomlani, a szél a hódarát verte szemembe. És ott a fán. Borzadok. Ó, borzadok. Nem mertem hátranézni sem többé, elfutottam, ott hagytam. *Karjai lehanyatlanak.*

ZSÓFI

borzadva. Ah! *Felkel; szünet.*

BANDI

sötét csüggéssel. Megöltem!

ZSÓFI

magában. Ah rémület! *Fenn.* Tehát valót beszélsz?

BANDI

lázal. Érted tettem. Így szeretlek én.

ZSÓFI

a sötét felé lép, anyját, ki e pillanatban áll fel, meglátva, hozzá megy. Gondolod?

BUZINÉ.

Tudom.

ZSÓFI.

Tudod?

BUZINÉ.

Bolond, hisz most ez tesz egészen a tieddé, most már bizonyosan nem fog elhagyni többé.

ZSÓFI.

Igaz. *Buziné el az oldalajtón.* Igaz. Nagy örömmel. Most már egyedül én vagyok mindene a világon. *Hozzá int, s hévvel reá borul.* Hadd haljon meg az egész világ, fű, fa, minden, az emberek, mi az, csak te maradj nekem.

- BANDI *szilajodva. Így, ily szerető nincs több a nap alatt. Szívem megkönnyebbül kebleden. Kacag. Egy mosolygásodban, ölelésedben megöleli feledem, kacagom ezt az egész hitvány vi-világot. Iszik. Boldog vagyok. Kacag.*
- ZSÓFI. *Úgy van, ne is gondoljunk másra, csak szeressük egymást. Vigadjunk, mulassunk, daloljunk, ez a mi életünk. Csak te szeress, maradj az én hűséges szeretőm; ha fáradt lovadon eljössz, keblem lesz fejed pihenő párnája; ha üldöznek, elrejtelek, és életemmel védelek.*
- BANDI *magában. Hiszen nem látta senki, ki meri rám fogni? Azt fogják gondolni, hogy maga...*
- ZSÓFI *szilaj gyorsasággal fut a söntésbe, több palackot hoz, s az asztalra rakja tüzes dicsekvéssel. Nos, hát van-e több ilyen szerető a világon?*
- BANDI *lázás szilajsággal. Nincs, a mennyországban sincs!*
- ZSÓFI *még szilajabban visszafut a söntésbe, onnan két-három gyertyatartót hoz, égő gyertyákkal, s az asztalra rakja Bandi elé; de már midőn a gyertyákat hozza, szilaj büszkeséggel dalol.*
- Nincsen párja Buziné leányának,
Száz itce bort hozat babájának.
Száz itce bort, száz szál gyertyát mellé,
Hadd igyék a szegény betyárlegény.*
- A cigányhoz fut, vállonütve felkölti őket, Bandihoz inti, húzatja és ismétli a dalt, s újra bort hoz szilajon.*
- BUZI *kit a járás-kelés felzavar, a söntésajtóban megjelen, nézi a jelene-tet. Holnap meg majd alszik egész nap az égetnivaló.*
- A függöny legördül.*

MÁSODIK SZAKASZ

Kulcsárnénál ebédlő, ódon alakú, de csinos bútorokkal. A háttérben két ajtó, a bal háttéri a konyhában, a jobb háttéri a folyosóra vezet. A két háttéri ajtó között két ablak, a két ablak között kis ovál asztal, rajta nagy könyv és varróeszközök. A bal háttéri ajtó és az ablak között pohárszék. A bal oldalon ajtó, mely Kulcsárné szobájába vezet, tőle az előtér felé faragványos szekreter. Szintén bal oldalon divány, előtte asztal s mellette székek. A jobb oldalon ajtó, mely András szobájába vezet, az előtér felé utcára nyíló ablak. A falon nagy rámás családi képek. Reggel.

ELSŐ JELENET

Kulcsárné tisztos polgári matróna, majdnem úriasszony, egyedül.

KULCSÁRNÉ

az asztalnál a diványon ül, a kávézást fejezte be, miközben összeszedi a kávézási készletet, s a pohárszékre hordja. Jó volt és tiszta. A tej nem ment össze, a kávé nem volt sűrű, a pirítottat nem égette meg, pedig alig van a háznál egypár hete. Hamar tanul. Jobbra megy, elégtűnt mosollyal néz szét. Már ki is van takarítva. Egy kép rájárat érinti ujjáival. Egy mákszemnyi por nincs rajta. Kegyelettel. Ne is legyen. Megáll, s a képet édesen nézi. Te vagy a legszenetebbem, mindent emlékedért teszek. A jobb oldali ajtóhoz megy. Adja az ég, hogy ez legyen örömed koronája. Figyel. Még alszik. Hadd aludjék boldogan. Erős, mint a vas, és szép és jó. No, majd rendesebb is fog lenni. - Addig itt vagyok én. - A háttéri jobb felőli ablakhoz megy. Jó cselédek. Már ily korán beérkeztek az ölfával. Le is rakodtak. Csodálkozva. És Ferenc úr is fenn van. Szolid mosollyal. De azért világért sem nyúlna egy szálfához Kedélyesen, hja, aki úrnak született.

MÁSODIK JELENET

Kulcsárné és Ferenc. Kékbeli egész magyar ruhában, báránybőr sipka, kis tajtzipa, hosszú, vékony szárral, ötvenéves.

FERENC

kezében üres üveggel, kis pohárral a jobb háttéri ajtón belép tiszteletteljesen. Jó reggelt, kedves asszonyoném! Kezet csókol.

KULCSÁRNÉ.

Jó reggelt.

FERENC

az üveget s poharat a pohárszékre viszi. Odaadtam a pálinkát az embereknek.

KULCSÁRNÉ.

Jutott mindenkinek?

FERENC.

Csak nekem nem.

KULCSÁRNÉ *mosolyogva.* Ebből nem is járt. A te rendes részed ott szokott lenni pohárkádiban a pohárszéken.

FERENC *a pohárszéknél.* Az emberek azt mondják, hogy csak még egy fordulójuk van. *Poharát megtalálja, s kiissza.*

KULCSÁRNÉ. *Úgy van, a munkaidőnek ezzel vége.*

FERENC *eljön a pohárszéktől.* Eszerint mostanában csakugyan nincs több dolguk.

KULCSÁRNÉ. Nincs. Pihenjenek, megérdemlik.

FERENC *habozva.* Hm, hm, igaz. Nekik csakugyan nincs *fontosabb*, de nekem.

KULCSÁRNÉ *csodálkozva.* Neked?

FERENC *fontosan.* Úgy gondoltam, jó lenne, ha kimennék a pincébe megnézni, nem pattant-e le az abroncs valamelyik hordóról?

KULCSÁRNÉ *mosolyogva félre.* Hm! az önérdék lappangott a háttérben. *Fenn nyugodtan.* Nem, új vasalások.

FERENC. Nem kell-e valamelyiket tölteni?

KULCSÁRNÉ *elértve.* Alig pár napja voltak.

FERENC *félre.* Nem akarja. *Fenn.* Talán mégis ha...

KULCSÁRNÉ *nyugodtan otthagyja.* Majd máskor. *Figyel.* Harangoznak. *Bemegy szobájába.*

FERENC *félre.* Egyáltalán ellenzi. *Fenn, fájdalmas lemondással.* Hát majd máskor. *A pohárszékhez megy.*

KULCSÁRNÉ *kijön torkos mentében s imakönyvvel.* Mikor jött Andrásom haza?

FERENC *a pohárszéktől eljön.* Ó, korán, amint asszonynéni lefeküdt.

KULCSÁRNÉ *tréfásan dorgálva.* Ferenc úr! Ilyen korú embernek nem illik fillenteni.

FERENC *zavarban.* No - csak úgy mondom.

KULCSÁRNÉ. Az éjjel már hideg volt.

FERENC. Ha igazat meg kell vallani, az új szolgáló is fenn volt már.

KULCSÁRNÉ. Nem volt valami baja? *Félre.* Úgy féltem.

FERENC. Nem. Bedagasztott.

KULCSÁRNÉ *fenn.* Én Andrásról beszélek, ha baj nélkül jött-e haza? *Félre.* Csak elhagyná már az éjjelezést, egyszer meg fog ártani egészségének.

FERENC. Úgy, igaz a! De hiszen András mulat, de soha le nem issza magát.

KULCSÁRNÉ. Nem fázhatótt-e át? De azt hiszem, elvitte bekecsét, s a szolgáló nem hagyta soká zörgetni.

FERENC. Rögtön kinyitotta az ajtót, s amint kinyitotta, azonnal mindjárt berakta a kenyereket.

KULCSÁRNÉ *megkapott érdeklődéssel. Hogyan? Tehát már ki is sütött?*
FERENC *dicsekvő nevetéssel. Ki-e? Látná asszonynéni, milyen gyönyörű kenyerek! Azóta sem láttam ilyeneket, mióta nem asszonynénem süt maga.*

KULCSÁRNÉ. *Mentemben megnézem. Indul. Mindent csak egyszer kell neki megmutatni.*

FERENC. *Elmegy, asszonynénem?*

KULCSÁRNÉ. *Hiszen egy nap sem szoktam elmulasztani, s még hozzá már advent van.*

FERENC. *Az igaz, de nagyon hideg van, az idő csípős egy kicsit.*

KULCSÁRNÉ. *Az isten házában soha sincs hideg.*

FERENC *félre. Dehogyan nincs.*

KULCSÁRNÉ. *Ha András felkel, maradjon itthon, várjon meg. Félre. Csak legalább nappal volna maradása itthon. El a bal háttéri ajtón.*

HARMADIK JELENET

Ferenc, egyedül.

FERENC. *Teljességgel nem akarta, hogy a pincébe kimenjek, pedig csak hasznos tesztek ottan. Csak segíteni kell az embernek valamit a háznál. No, semmi, majd holnap. A pohárszékhez megy, s kutat. Azt mondja a szekeres: ahol nincs, ott ne keress. Felveszi a kávékészítőt. Kiviszem neki. Nem derogál. Miért ne vinném? Tetszelgően. Kedvébe fogok járni. A bal oldali háttéri ajtón kimegy, azonnal visszajő, szakállát simítja. Csak ez ne volna deres, megpróbálkoznám. -*

NEGYEDIK JELENET

Ferenc, Kajszin.

KAJSZIN *a jobb háttéri ajtón izgatottan berohan. Sohase leszek többet mutyi senkivel.*

FERENC. *Szerencsés jó reggelt kívánok.*

KAJSZIN *kezet fog. Képzeld, Ferenc bácsi, elseper kétszáz forintot. Mutyi voltunk, s kiszúrja szememet huszonöttel.*

FERENC. *András?*

KAJSZIN *haraggal. Dehogyan András, a kecske.*

FERENC. *Kecske? Aha! A polgárban?*

KAJSZIN *mérgesen.* A polgáriban. Huszonöt forint híján elviszi az egészet s nem adja felét ide.

FERENC. Hát talán bolond.

KAJSZIN. De az isten áldja meg, ha mondom, hogy mutyi voltunk.

FERENC *vállat von.* Az a maguk baja.

KAJSZIN. De hát mondja, nem semmirevaló az ilyen ember?

FERENC. No hát az. Hát András nem volt mutyi?

KAJSZIN *bosszankodva.* Mondom, hogy én voltam. Andráshoz éppen azért jövök. *Az ajtót benyitja örömmel.* Ah, de hisz nem alszik. *Bemegy.*

ÖTÖDIK JELENET

Ferenc egyedül.

FERENC. Hogy kellene elejét venni a dolognak? Hiszen fiatal az ember, azután nem is nagy hiba, sőt ha vesszük nem is hiba, de mégiscsak jobb volna abbahagyni. Lám, én is hogy megvagyok így csendes-kén, se kártya, se muzsika, se bál. *Fejét csóváltatja.* Nem lehet neki parancsolni, elkényeztette maga az asszonynéni.

HATODIK JELENET

Ferenc, Csepü a jobb háttéri ajtón belép.

CSEPÜ *vidoran Ferenc vállára csap.* Szervusz, Ferenc bácsi!

FERENC *félre,* Sajátságosan mindég akkor jön.

CSEPÜ. Fenn van András? Nincs, Nem tesz semmit. *Ferenc végignézi.* Úgyis régen láttam, Ferenc bácsi.

FERENC. Tegnap.

CSEPÜ. Legalább elbeszélgetünk addig. Hogy van az egészsége körülménye? Derekasán. Mindig friss, piros szín. *Két vállon fogja.* Egyetlen hajszála nem hiányzik.

FERENC *elütve a kérdést szakállára mutat.* Csak ezt csípte meg egy kicsit a dér, öcsémuram.

CSEPÜ. Le kell kaszáltatni.

FERENC *örvendezve.* Igaza van, és fogóra mondja, éppen itt a borbély.

CSEPÜ *meglepetve.* Dári? itt? A semmiházi megelőzött. Talán borotválni jött?

FERENC. Nem egészen, de olyasvalami.

HETEDIK JELENET

Ferenc. Csepü, Kajszin, András. Fekete pantallóban, de hajtóvás lapos csontgombos mándliban, melynek egyik külső zsebében fehér kendő, másikban dohányzacskó, kezében tajték-makrapipa.

ANDRÁS *nevetve.* Gondold csak, Benő, Dári azt állítja, hogy lefőzted.

KAJSZIN. Hogyne, mikor mutyik voltunk. Kétszáz forinttal retiráltunk, s ő huszonöt forinttal szúrja ki a szememet.

FERENC. Ha ez igaz, a borbélynak van igaza.

CSEPÜ. De azt nem mondja, hogy hetvenöt forinttal adósom volt ruhákért; én tehát osztalékba beszámítottam a ki nem fizetett szabókontót - huszonöt meg hetvenöt az száz, eszerint csak kvitteltünk.

FERENC. De már így a szabónak van igaza.

KAJSZIN. De ez a lovagiasság szabályai ellen van.

ANDRÁS *nevetve.* Szabókontó és lovagiasság!

CSEPÜ *Kajszinhez nevetve.* A lovagiasságot nem öntől tanultam.

FERENC. Még összevesznek.

ANDRÁS. Majd összebékülnek egy új mutyin.

KAJSZIN *Csepühöz lép.* Ön nem karakter.

CSEPÜ. A karakter nem kontózik.

KAJSZIN. A karakter hitelez.

CSEPÜ. Igen, karakternek, de ön nem az.

KAJSZIN. Hah! Ha nem tekinteném.

ANDRÁS *Kajszinhez.* Nem mennék a polgáriba egy kis ferblire?

KAJSZIN. Ferbli? menjünk.

ANDRÁS. De ketten nem játszhatunk, tán jó volna ha kibékülnének.

KAJSZIN. Legyen, a ferbli kedvéért, itt a kezem, legyen hát kvitt!

ANDRÁS *a háttéri ablaknak magában.* Hitemre, meglepő. Szebb, mint akármelyik, de erre nem nézne a viláért.

CSEPÜ. Szervusz, Ferenc bácsi. Az asszonynéni kezeit csókolom.

ANDRÁS. Ne maradjak-e inkább itthon?

CSEPÜ. Jer már, András! Szabad karját kérem? *Karon fogja Kajszint, s elviszi.*

ANDRÁS *megtalálja kalapját, gondolkozva.* Talán el se mennék ma. *El a jobb háttéri ajtón.*

NYOLCADIK JELENET

Ferenc egyedül.

FERENC.

A borbély ugyan megjárta, hahaha! Hanem, nini, úgy tetszik, az asszonynéni bízott is rám valamit. Csak tudnám mit? Ez a komédia kiverte a fejből. A pince? Ah, dehogyan. *Jobb oldalra a lábas órára néz.* Húzzam fel az órát? Fel van húzva, nem az. *Gondolkozik.* No aha! Valakinek kell valamit mondanom. De mit és kinek? Ha kerékbe csavarítanak se tudom. *Az előtéri ablakhoz megy.* Pedig a jó kegyes asszony, kit az egész város tisztel, mindjárt hazajön. *Fejét vakarja.* Ej, ej! *Gondolkozik.* Megvan! Hisz még az este rám bízta. Megyek is egyenesen. *Sietek.* Csak rágyújtok a konyhában. *El a bal háttéri ajtón, s azon pillanatban András a jobb háttérin belép.*

KILENCEDIK JELENET

András egyedül.

ANDRÁS.

Csodálatos. Valóban ezért tértem volna-e vissza? De hát miért tértem volna. Azok a szomorú, bátortalan, lesütött szemek lennének ily hatással reám? *A háttéri ablakhoz megy.* Sohasem hittem volna, hogy a szomorú szemek szebbek, mint a csalfák, vígak. *Hökkenve.* Ah! az asszonynéni! *Zavarban az asztalon álló nagy könyvhöz kap.* Mit mondana, ha meglátott volna.

TIZEDIK JELENET

Kulcsárné és András.

KULCSÁRNÉ

belép, kellemes meglepetéssel magában. Itthon maradt! Mégis jó fiú!

ANDRÁS

félénken közelít. Csókolom kezeit, kedves asszonynéném. *Kezet csókol.* A templomban volt?

KULCSÁRNÉ

könyvét és a karmantyúját a kisasztalra teszi. Ott. Ugye megint keveset aludtál, kedves fiam! *Félre!* Látszik is rajta, halovány. *Mentéjét akarja levetni.*

ANDRÁS

siet segíteni. Majd segítek. Így.

KULCSÁRNÉ.

Mily figyelmes, mily jó.

ANDRÁS.

Bizony ez már szükség. *Leveszi a mentét, karjára veti, s Kulcsárné kezét megfogja másik kezével gyöngéden, szeretettel.* Ugye nem fázott meg?

KULCSÁRNÉ

boldogan. Nem, édes fiam. *Félre.* Mily jólesik, ha az embert valaki így szereti!

András a mentével a bal oldali szobába siet, de azonnal visszajön.

KULCSÁRNÉ. *magában.* Nem tudok egy pillanatig neheztelni rá. Jósága feledteti könnyelműségeit. *Fenn a kis asztalra mutat.* A könyvem és karmantyúmat is, fiam!

ANDRÁS. *Igen. Az ablakhoz siet, de ott meglepetve megáll, s az ablakra néz.*

KULCSÁRNÉ *szelíden.* Ott vannak előtted.

ANDRÁS *zavartan.* Igen, édes asszonynéném. *Elviszi, de azonnal visszajön.*

KULCSÁRNÉ *magában.* Meg akartam dorgálni, és íme most már erről is majd elfeledkezem. *Eléje siet, két kezén fogja.* Édes fiam! Látod, én ma... *leül.* Ül csak le ide mellém.

ANDRÁS *leül.* Parancsoljon, kedves asszonynéném. *Kezét szelíden két kezébe fogja.* Hiszen édesanyám nyájasságát, szeretetét hallom ajkairól.

KULCSÁRNÉ *félre.* Mily szelíden, mily türelmesen ül le mellém. Gyöngéd fogok lenni, távolról kerülök a célhoz. *Fenn.* Édes fiam, látod ezen tisztas öreg képeket itt? Ezek az én szüleim. Emezek boldogult férjem és öccsének, a te atyádnak szülői voltak. Ezek boldog, igen boldog emberek voltak. Példás, erényes életükért a sors áldó kezekkel pihent rajtok. Egyszerűségükért, háziasságukért, gazdagságukban boldogultak, csendes, rendes életükért késő vénséget értek, és ennek alapját, édes jó fiam, ifjúságukban vetették meg, mert akkori időben még az ifjak is a legszebb virtusokban ékeskedtek.

TIZENEGYEDIK JELENET

Ferenc és előbbieik.

FERENC *sietve jön.* Mindjárt itt lesz. *Félre.* Nini, hát ez is itthon van?

KULCSÁRNÉ *félre.* Megzavart, pedig szépen ment. *Fenn.* De hát ki lesz itt?

FERENC. A szenátor úr, a keresztatyus, akiért küldtettem.

ANDRÁS. Keresztatyám?

KULCSÁRNÉ. De hát ki küldte Ferenc urat?

FERENC *kedélyes nevetéssel.* Hát maga, asszonynéni.

KULCSÁRNÉ. Az tegnap volt.

FERENC. No igen, tegnap.

KULCSÁRNÉ. És már tegnap volt is itt, és ismét ide fárasztja.

FERENC. Volt? No lám. Hát nem ez volt rám bízva? *Fejét vakarja.* Ej, ej! De mi volt hát?

KULCSÁRNÉ. Ne sopánkodjék, hiszen el is végezte már, amit rá bíztam. András itthon maradt.

FERENC. Tyhü! Milliom firkantyúját! Dehogy végeztem. Ez a jó, áldott András magától maradt itthon.

KULCSÁRNÉ. Igaz ez, édes fiam?

ANDRÁS. Igaz.

KULCSÁRNÉ *szeretettel*. Neked hiszek. *Kezét érzéssel megrázza*. Ez nekem nagyon jólesik.

ANDRÁS *magában*. Mennyire elérzékenyedett! S az imént oly komoly beszélgetést kezdett velem. Keresztatyus is jön. Mit akarhatnak?

TIZENKETTEDIK JELENET

Előbbiek, Andó (vidor úriember).

ANDÓ *kezében tajtékpipa*. Kezeit csókolom, asszony néném! *Kezet csókol*. Jó napot, András! *Kezet fog*. Szervusz, Ferenc bácsi! *Vállára üt*.

KULCSÁRNÉ. Isten hozta, öcsémuram! *Félre*. Csak nem sérthetem meg azzal, hogy ismét valami tanácsot ne kérjek tőle. *Fenn*. Igazán sokat fárasztom.

ANDÓ. Örömet teszem. Hova nemcsak a tisztelet, hanem a szeretet is vonz, szívesen jövök. Nem keresztfiam-e ez a *szeretettel megfenyegeti* rossz fiú? Teringettét! *Vállon fogja, s tetszőleg végignézi*. Csak leányom volna, de mikor mind a hat fiú! No de semmi, van másnak, ha nekem nincs. *Fél karral átöleli*. András viszonzozza. *Ferenc bemegy András szobájába*.

KULCSÁRNÉ. Tessék, kedves öcsémuram! *Leül, s maga mellé mutat*.

ANDÓ. Köszönöm! *Nem ül le*.

FERENC *dohányszitával előjön*. Tessék rágyújtani!

ANDÓ *vágással*. Köszönöm, nem szeretem a trafikot.

FERENC *sértődve*. Nem trafik ez! *Félre*. Mindég incselkedik velem. *Dicsekedve*. Szép leány vágta!

ANDÓ *eltolja a szitát*. Ne bántsuk, Ferenc bácsi! *Pipáját is átadja neki*. Csak nem füstölök én itt asszony néninek. Ámbár egy pipácska magyar dohányt elszívni úgy esnék ebben a trafik korszakban, mint szép leány ajkáról egy lopott csók a tilosban.

ANDRÁS *szelíden*. Talán.

ANDÓ. Talán? Mit talán? Úgy esik biz az! *Fenyegeti*. De nem neked, mert neked kevés gondod van a lányokra. Pedig egy kedves lánykának kis keze kezünkben többet ér, mintha azt a négy festett dámát egész éjjel szorítgatjuk a markunkban.

KULCSÁRNÉ *tetszik neki*. *Félre*. Mily okos, finom szemrehányások.

ANDÓ. Hogy tudsz te csak nézni is ilyen kisasszonykára, melyeknek még csak lábuk sincsen? Az igaz, van két fejük, de én sohasem szerettem életemben a kétfejű madarakat. A mitológiai csodák minden időben veszélyesek voltak.

FERENC *magában a szitával foglalkozva.* Bizonyos, hogy híja van. Alkalmasint a borbély. Semmi. Majd fog megint vágni nekem. *El a háttéri bal oldali ajtón.*

ANDÓ. No de ennek asszonynéném az oka, annyira kényezteti, annyira kecsegteti, hogy talán más asszonyszemélyt nem is fog ez megszeretni életében.

ANDRÁS *a díványhoz Kulcsárné mögé megy, s hozzá lehajol.* Úgy semmi esetre soha, mint őt.

KULCSÁRNÉ *kezét szívéhez húzza boldogan.* No lássa, öcsémuram! *Félre!* Jól megy, mintha csak összebeszéltünk volna.

ANDÓ *édesdeden nézve őket; váratlanul leül Kulcsárnéval szemben.* Tehát, asszonynéném, parancsoljon velem.

KULCSÁRNÉ *félre.* Be kár, hogy abbahagyta. Node, majd megint odajövünk. *Fenn.* Igaz, majd elfelejtettem. A szerződés miatt támadt aggodalom.

ANDÓ. A szerződés miatt?

KULCSÁRNÉ. Melyet tegnap mutattam. Nincs stempli rajta.

ANDÓ. Amiatt békén alhatik, kedves asszonynéném. Egyéb baja nem lesz, minthogy a díjt pótolni kell. *Felkel.*

KULCSÁRNÉ. Isten neki. *Andóhoz.* Ó, kedves öcsémuram! Igazán visszaélek szívességével. *Marasztalja.* Még annyi mondanivalóm van. A Buzi korcsmáros a gógányi rétemért járó bérdíjt még most sem hozta meg.

ANDÓ *leülve.* Az istenért be ne perelje! Többjébe kerülne, mint amit nyerhetünk.

KULCSÁRNÉ. S amellet *a szekreterre mutat* ez az egypár ezer forint is nyugtalanít itten. Én furcsán vagyok a papírpénzekkel. Már két bankóvesztést értem.

ANDÓ. Ezt ne féltse, kedves asszonynéném, ennek nem fogy ki a magva soha.

KULCSÁRNÉ. Csak jobb szeretném, ha kinn volna már kamaton.

ANDÓ. Még nem kaptam biztos kölcsönvevőt. Mihelyt kapok, hozom. *Felkel, Andráshoz.* Látod, András, hogy gondolkozik terólad a te jó asszonynénéd.

ANDRÁS *szégyenkezve.* Kedves keresztanyám, én nem tudom, hogy ennyi jószágra érdemes vagyok-é?

ANDÓ *nevetve.* Nem tudom.

KULCSÁRNÉ *félre.* Hasztalan várok, nem hoznak oda. Egyenest belekezek, hiszen úgylis a legtisztább szeretetből teszem. *Felkel, komolyan, de nagy habozással.* Én, kedves öcsémuram, őszintén szólva mind nem ezekért kértem, sokkal komolyabb, sokkal fontosabb mind-ezeknél, amiről alkalmat veszek szólani.

ANDRÁS *magában.* Jelenlétem gátolta. Nem kellett volna itt maradnom. *Ajtaja felé vonul.*

ANDÓ *bámulva.* Fontosabb? *Leül.* Úgy még maradok, kedves asszony-néném.

KULCSÁRNÉ *vontatva.* Ami régen, már nagyon régen aggodalom tölti el lelke-met. Sokszor álmatlan éjeim is vannak miatta. *Elkerüli, nehogy Andrásra nézzen.* András sorsa a legparányibb érdekig a szívemen fekszik. Mindent jó rendben akarok hagyni magam után.

ANDRÁS *félre.* Jól sejtettem. Rendelkezni akar. Nem illik itt tennem. *Bemegy szobájába.*

KULCSÁRNÉ *anélkül hogy távozását észrevenné, fel nem nézve folytatja.* Kedves öcsémuram tudja, hogy szegény boldog emlékü férjem élete negy-vennegyedik évében meghalt anélkül, hogy utódot hagyott volna maga után. Az én istenem akarta ezt így, megnyugodtam szent aka-ratában. Szívemnek kegyes cselekedésekben óhajtottam vigasztalást szerezni. Jólesett, hogy éppen férjem rokonai között találtam egy kis árvát *könnyeit törli,* kire anyai szeretetem egész melegségét pazaroljam, kit édes fiamnak nevezzek, kinek jövőjét óhajtó szemekkel lessem, kinek boldogításával bíbelődjem. Mivel eleinte a tudományos pályára szántam, kijárattam vele a diákiskolákat.

ANDÓ *háttal András ajtója felé, szinte nem véve észre András távozását.* Ezt igen helyesen tette asszony-néném.

KULCSÁRNÉ. Szeretetére nincs is panaszom. Ő tisztel, gyöngéd, figyelmes, szeret, de mintegy félév óta igen gyakran jár a polgári kaszinóba.

ANDÓ. Hisz az nem vétek, magam is járok.

KULCSÁRNÉ. Délelőtt, délután, sőt éjfélig folytonosan.

ANDÓ. No, András öcsém, ez már sok egy kicsit. *Andrást keresi.* De hova lett, nincs itt!

KULCSÁRNÉ. Nincs itt? *Bámulva, egyszersmind könnyülve.* Nincs! *Félre.* Bi-zonnyal észrevette elérékenyülésemet, s az fáj neki. Szobájába ment, de azért csak folytatom, elmondom, ami szívemen fekszik, hallani fogja, át kell esnie a keserű poháron. *Bátrabban.* Ez az, amit én elmondani akartam. Sohasem panaszkodtam még reá életemben, de itt segíteni kell, tanácsot kérnie. Mert tudja meg, öcsémuram, ő egész éjszakákon oda van, kártyázik, muzsikáltat; gyakran csak a reggel veti haza.

ANDÓ *bámulva.* Ej! *Fejét csóválja.* Ez a szelíd fiú!

KULCSÁRNÉ *mentegetve.* Ó, nem maga az oka. A rossz társaság.

ANDÓ. Biz ez baj, s az imént, hogy a kártyával tréfálkoztam vele, nem is gondoltam, hogy ennyire ment.

KULCSÁRNÉ. Mind a rossz társaság teszi; két olyan barátja van, kiket nem is szeretek házamnál látni. A Kajszin borbély s a Csepü szabó.

ANDÓ. Bizony az rossz két fráter.

KULCSÁRNÉ. Csak ezektől meg tudnám szabadítani.

ANDÓ. Ó, asszony néném, tanult két róka az, sokat kit tudnak azok állani. *Határozottan*. Itt csak egy mód van, meg kell házasítani.

KULCSÁRNÉ. Ezen magam is gondolkoztam. Ha akadna egy szelíd, jó munkás leány.

ANDÓ. Itt nem gondolkozni kell, hanem végrehajtani minél előbb. A városban sok derék leány van, például Magyar Boriska.

KULCSÁRNÉ. Ah! Kedves öcsémuram, világért sem. Úgy cicomázza magát, úgy keni, feni, illatozza magát, ha nem akarok rosszat jövendőlni róla, de nem Andrásomnak való.

ANDÓ. *fejét csóválja*. Vagy Tibus Marika!

KULCSÁRNÉ. Ó, kedves öcsémuram! Hisz az meg éppen kisasszonynak volt nevelve, gyenge; ha korán kel, megbetegszik. Az nem Andrásnak való.

ANDÓ. Vagy Hangács Lidi? No ez nem kisasszony. Jó gazdasszony, derék, megtermett szép leány.

KULCSÁRNÉ. *szörnyedve*. Aki olyan fiatal létére minden cselédet megver. Egy háрпиát a házhoz? Ez nem Andrásomhoz való.

ANDÓ. *vállat vonva*. No hát ott van a vallásos Kovács János leánya, a Sárka. Ez nem kisasszonyos, nem beteges, nem rossz természetű, szolid, amellet módos.

KULCSÁRNÉ. Kedves öcsémuram! Az istenért, hát nem tudja azt a családi betegséget? Az öreganyja is megvakult, az édesatyja is - ki tudja - nem, ez sem Andrásomnak való.

ANDÓ. Hja, kedves asszony néném, így nem találunk Andrásomnak leányt. Így nem Andrásom, hanem asszony nénémén múlik a dolog. Még a legszebb virágnak sem tökéletes mindegyik levele. *Felkel*. Így nem találunk.

KULCSÁRNÉ. Bizony megvallva az igazat, én nem is tudok, kedves öcsémuram.

ANDÓ. Csak az lett volna jó, akit maga nevelt volna a számára. Nem is ajánlok többet, *kalapját s pipáját veszi*, pedig a számon volt még egy, nem illik ugyan éppen mint rokonomat, ajánlani, de miután a többiből kifogytuk...

KULCSÁRNÉ. Csak ajánlja, hátha éppen...

ANDÓ. A sógorom leánya, barcsakeszi papé, a Jucika. Jó teremtés, hisz anyját is ismeri!

KULCSÁRNÉ *kedvetlenül.* Kedves, áldott jó leány!

ANDÓ. Képzelheti, hogy szelíd, jó erkölcsökben van nevelve, egy pap házában másként nem is lehet.

KULCSÁRNÉ *némi habozással, kezét nyújtja.* Hm! Kedves öcsémuram, hozza el magához a leányt, hogy lássák egymást legalább.

ANDÓ. Igaza van. Most már megyek. *Az ajtó felé megy.*

KULCSÁRNÉ. Szíves látogatását köszönöm. Igen sokban megnyugodtam.

ANDÓ. Igen örülök. Adja isten, midőn újra látjuk egymást, egészen nyugodt legyen. *Kezet csókol, el.*

KULCSÁRNÉ *elkísérvén az ajtóig, visszajön.* A barcsakeszi pap leánya? *Fejét rázza.* Nem, nem, ez sem neki való. Jó, vidor az igaz, de ismerem hírből, egy elhízott, lusta leány: s a család, jó lelkek, de rendetlen, dologtalan nép, amint mondják, szennyel van felfordulva az egész ház belseje. *Fejét rázza.* Rokona, oly neveletlen nem lehettem, hogy egyenesen visszautasítsam, de nem Andrásnak való. *Előrejő.* Hát az új szolgáló vajon hogy van az ebédrel? Alkalmasint azóta kész is. *El a bal háttéri ajtón.*

TIZENHARMADIK JELENET

András, később Csepü és Kajszin az előtéri ablaknál kívül, végül Kulcsárné.

ANDRÁS *döbbenve megjelenik ajtajában.* Meg akarnak házasítani. Ó, istenem, még erre nem is gondoltam. Megteszik, meg fogják tenni. Amit asszonynéni feltesz magában, azt ki is viszi.

CSEPÜ *az előtéri ablaknál kopogtat.* András! András!

KAJSZIN *bedugja fejét.* Hol maradsz ily soká?

ANDRÁS *rosszkedvűen.* Hagyjatok békében, ma nem megyek.

CSEPÜ *bedugja fejét.* Jer már, Andriskám lelkem, hiszen nem muszáj mindig itthon ülnöd.

Kulcsárné a bal háttéri ajtón belép, megáll, s nézi a jelenetet.

ANDRÁS *haragosan.* Menjetekek pokolba. Mondtam már, hogy nem megyek. *Csepü, Kajszin el az ablaktól, magában.* Mindjárt tudtam, hogy valamit akarnak. Meg akarnak házasítani! De ha én nem akarok megházasodni! *Bemegy szobájába.*

KULCSÁRNÉ *átmenve a bal oldali ajtóig.* Hívták, és nem ment el. Itthon marad. Csodálatos fordulat. Hallott bennünket? S ez idézte volna elő a változást? Mi is egyéb? A változás kedvező. Adja isten, hogy állandó legyen. *Az ég felé emeli kezeit.* Oh, erős váram nekem az isten. *Be szobájába.*

Változás. Az első felvonás első jelenetének parasztszobája, azonban rendetlen, csinoság nélkül, a lóca vége törve, az asztal, abrosz szennyes, az asztalon szétszórt kenyérdarabok.

TIZENNEGYEDIK JELENET

Bandi egyedül.

BANDI

nagyon szomorúan az asztalra könyökölve ül. Minden megvan, amit óhajtottam. A független szabadság, korlátlan, féktelen élet, nem parancsol senki. Némi elkeseredéssel. Éjeimet cimborákkal, tivornyák között töltöm. A cigány fülembé húzza a szilaj nótákat. A kancsó ott áll előttem az asztalon mámorba szédíteni fejemet, az ölelgetős leány kifogyhatatlan csókjaival keblemen pihen. Nagyobb elkeseredéssel. Minden megvan, minden megvan - hej, mégis... Szándékaimban nem gátol, vágyaimban nem háborít senki, nem tesz szemrehányást senki, az utamban állott nyűgöt leráztam, és nyugtom, boldogságom még sincs. Felkel, s nagyot sóhajt. Hej, a nyugalom, az öröm mind csak addig tart, míg a mámor, az ölelés. Ha ide jövök kis házikómba, mely oly kedves volt valaha, lelkem megdöbben, hogy ily elhagyatottnak találok. Tompán, sötétben. Oly sötét, oly üres. Hiányzik valaki. Csüggedve. Hova lett? S ki volt az nekem? Megrázkódik. Borzadok az ijesztő ürességtől. Milyen szomorú minden. Az ajtó sír, ha kinyitom, a lóca jajgat, ha ráülök. Kínosan sóhajt, a szívére teszi kezét. Fáj nagyon. Visszatér az asztalhoz, s csüggedten ránéz. Itt szokott ülni. Itt varrt esténkint. Rázkódva. S nincs! Csüggedve leül. Csak úgy halt volna meg legalább, de, de... Elkeseredve csóválja fejét. És el sincs temetve. Feje mellére, karja asztalra hanyatlik. Szegény Örzi. Az ajtó nyílik, megriad.

TIZENÖTÖDIK JELENET

Bandi és Boris asszony.

BORIS ASSZONY *izgatott sebesen jön. Mégsem jött elő az az Örzi?*

Bandi bánatosan merően néz rá.

BORIS ASSZONY. *Hol a manóban csatangol már három álló hét óta?*

BANDI *szomorúan. Nem tudom én, édes szülém! Hiszen csak előjönne még egyszer.*

BORIS ASSZONY. *Hiszen nem volt az azelőtt ilyen! Olyan volt, mint a bárány!*

BANDI *reszkető hangon. Igaz.*

BORIS ASSZONY *Bandi elé áll. Hallod-e, Bandi! Nem bántottad-e valami rossz szóval? Talán kaptosan jöttél haza. Ösmerlek, Bandi. Ösmerem fájtádat. Az apádnak is - isten nyugtassa - meg volt az a rossz természete, hogy akkor se ég, se föld...!*

BANDI *csüggedten. Az voltam. A mentségen kapva. Annak kellett lennem. Részeg, nagyon részeg lehettem, bizonytal az eszem sem volt helyén.*

BORIS ASSZONY. Bántottad hát! Hallod-e, Bandi! ha én...

BANDI *elkeseredve.* Úgy, úgy, édes szülém, szidjon kend, mocskoljon kend, olyan jólesik.

BORIS ASSZONY. Szidlak is, amennyi rád fér. Meg mertem én szidni az apádat is. Csakis az volt a szerencséje, hogy ilyen felesége akadt. - No hiszen Örzsi is jó asszony! De nem is tudom, mi a manó lelhetette. Én is megharagudtam, de azért az uramat nem hagytam oda soha. De ne búsulj, majd előjön *gyöngéden*, megmosogatom a fejcskáját.

BANDI *nyögve.* Elő, elő, hej! nem jön az elő többé soha.

BORIS ASSZONY. Már hogyan jönne! Csak nem bújt a föld alá. Nem bódult meg, hogy ilyen hideg időben kóboroljon.

BANDI *félre.* Bizony szétfacsarja a szívemet *szívét tépi.*

BORIS ASSZONY. Nono; ne légy most meg már ilyen kishitű!

BANDI *eléje áll, s a nyakába borul.* Szülém, édes jó szülém! *Keservesen.* Te szültél, te neveltél engem, te szeretsz legjobban.

BORIS ASSZONY. Én hát.

BANDI. Áldjon meg az isten, hogy eljöttél hozzám, jer, ülj le ide mellém, áldjon meg az ég! *Leülteti.* Oly jólesik - azt gondolom, mindjárt nem vagyok olyan nyomorult, olyan rossz, mint amilyen vagyok. Meg is ölelsz, ugye?

BORIS ASSZONY. Meg hát. - Hiszen mindezzel a sok szóval nem is azt akartam én mondani, hanem láttam, hogy baj van a háznál, hogy nem vagytok egy kenyéren; igazítok valamit a dolgokon, ha lehet.

BANDI *fejét rázza.* Nem lehet, édes szülém, jaj! jaj! már nem lehet. Vége van már mindennek!

BORIS ASSZONY *ütődve.* Már hogy a patvarba ne lehetne, ha én ártom bele magamat, ha én...

BANDI *nagy csüggedéssel.* Valamit mondok, valami nagyot. Megijed kelmed tőle, nem is mer rám nézni többet!

BORIS ASSZONY *félre.* Be csodálatos! egészen elrémit. *Szorongva fenn.* De hát mondjad, fiam, valami nagy baj van?

BANDI *igenli.* Nagy, nagy, irtózatos! Édes szülém, én hazudtam. Nem hagyott ő el. Szülémnek megmondom, mert úgy nyomja a lelkemet, hogy már hordozni nem bírom, hacsak nem vigasztal valaki, hátha megvigasztal *rimánkodva*, csak egy kicsit édes jó szülém, nem azzal, hogy nem kárhozom el, hanem azzal, hogy meglátom még valaha, ha meghalok, hogy meg lesz ott engedve hozzá közeledni, kezét megfogni, s csak azt mondani neki: bocsásd meg, amit elled vétettem. Édes szülém járt iskolába, édes szülém tudja ezt, ha úgy van, elmondja nekem, s én úgy elhiszem, mintha pap mondaná. Talán megkönnyül lelkem, ha megmondom. *Nagy fájdalommal.* Nagy az én vétkem, nagyot vétettem, nagyot vétettem a szeretőm kedvéért.

BORIS ASSZONY *haraggal néz reá.* Talán magad verted el a háztól?

BANDI. Ne nézzen rám úgy, mert szólni sem tudok. *Kétségbe esve.* Ó, édes szülém! Szakadjon rám az ég, nyíljék meg alattam a föld, se ég, se föld ne vegyen be engem azért, amit cselekedtem.

BORIS ASSZONY. Irtózom! Mit beszélsz!

BANDI *kezeit arcára csapja.* Megöltem azt a szegény asszonyt!

BORIS ASSZONY *ellöki magától, s felugrik.* Verjen meg az isten!

BANDI *ölébe ereszti karjait, tompán.* Már megvert!

BORIS ASSZONY *kezeit homlokára kulcsolva kesereg.* Hogy tehetted ezt?

BANDI *szívét tépve.* Hogy is tehettem ezt!

BORIS ASSZONY *elvonul tőle.* Minek mondtad meg, minek is mondtad meg nekem. Akár bevádolnálak, akár elhallgatom, elkárhoznám a bűnben egyaránt. Miért nem titkoltad el előttem is tovább? Legalább csak magad lelkét terhelted volna, nem az én ártatlan lelkemet is! Ó, nagy bánatomra miért is szültelek e világra, hogy a bitóra jutni tudjalak! *Nagy indulattal.* Hanem ne is várd többé tőlem, gyilkos, hogy fiamnak mondjalak. *Zokogásba tör ki.* Szegény Örzsi! *Zokogva az ajtó felé tart.*

BANDI *siralmasan könyörögve.* Itt hagy?! Nem akar csak egy kissé vigasztalni?!

BORIS ASSZONY *zokogva.* Szegény Örzsi! És még csak szentelt földben sem nyugszik! Még csak imádságot sem mondtak érte!

BANDI *felriadva.* Imádságot? Ó, imádkozzék érte, az isten áldja meg!

BORIS ASSZONY *karon ragadja.* De hát mondd meg, gyilkos, hová tetted, hogy imádkozhassak érte?

BANDI *elszorulva.* És temesse is el, mert én nem merem. *Suttogással.* Itt, itt az erdőben, csak néhány száz lépésnyire ide. *Könyörög.* Ó, menjen, áldja meg az isten, temesse el. Megtalálja. A nagy kerek bucka oldalában van egy görbe tölgyfa - azon - szédelegve, elszorult hangon, ó, azon a fán...

BORIS ASSZONY. Ó, irtózatos, irtózatos! De elmegyek, eltemetem szegényt, ha körmeimmel ások is sírt neki, és imádkozom érte! *Irtózva.* De teérted nem. Ha anyád vagyok is, mégsem imádkozhatnám le fejedről a bűnödöt. *Elmegy.*

TIZENHATODIK JELENET

Bandi egyedül.

BANDI. Elment. Több bátorsága van, mint nekem. Mégis hogy meg fog rémülni. Vajon lesz-e ereje eltemetni? *Az asztalhoz jön.* Imádkozni fog! - Imádkozni? Ó! ha mernék én is! *Összekulcsolja kezét, szünet.*

Nem tudok, Óh, hiszen tudtam pedig. *Keservesen*. Nem tudok imádkozni! Ó, istenem! *Letérdel*. Csak egy kicsit, csak egy parányit engedj imádkozni! *Szünet, küzdés, felkel*. Ez sem segít lelkemen. Nincs semmi, ami segítsen. *Szívéhez kap*. Ó, hogy nyomja szívemet, nehéz, mint a kő, s ezt a követ nem lehet levenni onnan. Ó, istenem!... Vajon odaért-e azóta?... Nincs nagyon messze!... Talán... Ó, csak soká ne jöjjön!... *Az ajtó felé megy*. Utána kellene mennem! - Nem. - Nem. Legalább kinézni! - Nem. - Vagy az ablakon... *Az ablak felé megy*. S ha meglát valaki?!... Rám néz és néz és néz... *Az ablaknál rémülve*. Még a fák, bokrok is az ablak alatt oly különösen néznek rám. - Ah milyen sötét az az erdő. *Elfordul az ablaktól*. Bizonytalán odaért azóta. - Ó, milyen lassú az idő! Hiszen már oly régen elment. *Az asztalhoz megy, s leül*. Ó, ha nem cselekedtem volna! Ó, ha nem cselekedtem volna! *Elgondolkozik, szünet, melyből felriad*. Mi volt az? Valami suhogás! Valami suttogás! *Az asztalnál körülnéz*. Mintha az abroszt egyengette volna valaki! *Csüggedve*. Ó, hát a gyilkost már nappal is kísértik? *Nagyot sóhajtva lecsüggeszti fejét*. Mindig, mindig! *Kívül szomorú dal hallatszik*.

Lányok dala, kívül.

Barna kislány arra kéri rózsáját,
Hogy ölje el az úticimboráját,
Szegény utas leborult már a földre,
Balla János rátérdelt a mellére.

Először mint egy álomban, azután mint valóra figyel. Hol, hol dalolnak? Ah! Az ablak alatt mennek a fonóba a leányok, a Balla János nótáját dalolják, a gyilkosét! Ó, akárcsak én, akárcsak én - hisz én is gyilkos vagyok, még nagyobb gyilkos, mint Balla János! *Ráborul az asztalra*.

TIZENHETEDIK JELENET

Előbbi és Boris asszony.

BORIS ASSZONY *sietve, lelkenedezve*. Visszajöttem, siettem nagyon. Ott voltam, hanem hiába.

BANDI *felkel, s rettegő csodálkozással*. Hiába? Hogyan? *Csüggedten*. Nem volt ereje, bátorsága!

BORIS ASSZONY. Az egész buckát összejártam, nem találtam szegényt sehol. Ha a farkasok akadtak volna rá, akkor legalább a vére vezetett volna. Nem találtam egyebet, csak ezt a darab rongyot. *A selyemkendő sarkát, mintegy negyedrészt kendőt ad által, melyen a kendő mindkét színe és erőszakos szakítás látszik*.

BANDI *elveszi, és rémülve nézi.* A kendő! Ez a kendőből való, az én kendőmből, melyet összefontam. *Suttogva.* És ottan, ahol ezt találta, nem volt ottan?

BORIS ASSZONY. Nem. Bizonyosan már járt valaki előttem. Az erdőben többfelé nyomokat láttam a porhivon. S ha megtalálta valaki *kezeit tördelve.* Ó, akkor!...

BANDI *rettenve.* Megtalálták, és ha megtalálták...

BORIS ASSZONY *kétségbeesve.* Három hét óta nem is keresed, sőt titkolod. Erősen magadra bizonyítottál.

BANDI *fojtott hangon.* Igaza van. Aki eltemette, gondol a gyilkosra is.

BORIS ASSZONY *zokogva.* Ó, fiam, mire jutottál!

BANDI *nagy csüggedéssel.* A bujdosásra és azután... *Kezeit arcára csapja.*

BORIS ASSZONY *kézen fogja.* Véged van, szerencsétlen!

BANDI. Ó, édes szülém, te mégiscsak sajnálsz engemet.

BORIS ASSZONY. Fuss, rejtse el magad. Te nem maradhatsz többé az emberek között.

BANDI. Isten áldjon meg! Ölelj meg, mert nem látsz többé soha.

BORIS ASSZONY. Ó, még a gyilkost is meg tudja száni valaki *keblére borul,* ha az a valaki az ő édesanyja. *Bandi kibontakozik karjaiból, s elrohan.*

A függöny legördül.

HARMADIK SZAKASZ

A második felvonás első jelenetének szobája. Kulcsárnénál.

ELSŐ JELENET

Kulcsárné az asztalnál ül, ölében s lábainál fonálkötegek. Örzsi az ablaknál levő kisasztal és pohárszék között áll, gombolyagokat számlál le a földre. András a jobb oldalon, kezében tenyéryi keskeny papírszeletekkel. Ferenc hátul a jobb háttéri ablaknál kétkarú széken szundikál. A nagy asztalon üvegedényben virágbokréta.

KULCSÁRNÉ. Feljegyezted?

ANDRÁS Örszire néz. Fel.

KULCSÁRNÉ. Mind?

ANDRÁS. Mind. *Ismét Örszire néz.*

KULCSÁRNÉ. Add ide. *Átveszi a papírszeleteket, s olvassa. Zsáknak való egy, zsáknak való kettő, három, négy stb. Átfut rajtok. Jól van. A szeleteket kötözgeti a kötegekre. Így! Félre. Mindig reá néz. Hát csakugyan innen a kedvező fordulat. Nem éjjelezik többé, folyvást itthon van. Szelíden. És mindig reá néz! Büszke örömmel. De nézheti is, szép, derék, munkás leány, mintha csak magam neveltem volna. Felkel, Örszihez megy, fenn. Hány gombolyag van a nagy ládában?*

ÖRZSI. Harminc. *Örzsi városiasabban, hosszú ruhában és cipőben van öltözve.*

KULCSÁRNÉ. Annyi. *Arcát megsimogatja. Most gombolyíts át egyet, édes leányom. Andrásához megy jókedvvel. A szép bokrétát köszönöm, fiam. Tudod, hogy szeretem a virágokat, s mindig hozasz nekem a cifra kertből.*

ANDRÁS *el. Ó, kedves asszonynéném.*

KULCSÁRNÉ *Ferenchez megy. Ferenc úr? Ferenc felüti fejét, s felszökik. Nem menne ki a pincébe?*

FERENC *bámulva. A pincébe? Félre. Maga küld, ezt még sohasem tette.*

KULCSÁRNÉ *kulcsot vesz elő a kisasztalról, s átadja. Itt a kulcs. Menjen.*

FERENC *örömmel. Megyek. Komolyan. Az asszonynéni kedvéért nagyon szívesen. Félre. Nem is késem, nehogy mást gondoljon. El a jobb háttéri ajtón.*

KULCSÁRNÉ. Magam pedig lenyugszom kissé. Egy kis déli álom ebben a melegben jót fog tenni. *Tréfásan. De ti valahogy el ne szundítsatok. Ma készen kell lenni ezekkel egészen. Örszihez megy. Egymás után átgombolyítsd mind. Indul ajtója felé, s mentében magában. Mindig, mindig. És ez meg szegény csak meghúzza magát szerény hely-*

zetében, fel sem merne pillantani a nagy világerért. Úgy becsülöm, szeretem érte.

MÁSODIK JELENET

András, Örzsi (gombolyít, szünet, mely alatt András szemeit Örzsiről le nem veszi).

ANDRÁS *érezssel.* Zsuzsi!

ÖRZSI *félénken.* Parancsol valamit?

ANDRÁS *szomorúan.* Parancsolni? Ó, nem, hanem ismét szemrehányást teszek.

ÖRZSI *mély sóhajjal.* Istenem!

ANDRÁS *szomorúan.* Hogy bánsz velem.

ÖRZSI *bánattal.* Megbántottam?

ANDRÁS. Ismét odaadtad asszonyénémnek a virágokat, pedig tudtad, hogy azokat most is neked hoztam. Sohasem akarod megtartani; ez nekem nagyon nehezen esik.

ÖRZSI *szerényen.* De nekem, kérem, azokat nem is illik megtartanom.

ANDRÁS. Kifogás! Te azokat megveted, Zsuzsi.

ÖRZSI. Ó, nem, ó, nem azért teszem.

ANDRÁS. Velem együtt megveted.

ÖRZSI *szorult hangon.* Az isten látja lelkemet.

ANDRÁS. De igen, Zsuzsi. Hát mondd meg, meghallgattad-e valaha csak végig szavaimat?

ÖRZSI. Ó!... hiszen... ez, tudja isten!...

ANDRÁS. Nem kerülsz-e, ha csak szerét teheted?

ÖRZSI. Én? Ó, istenem, már hogy mondhatja ezt?

ANDRÁS. De igen. Hát tegnap is, midőn beszélni kezdtem, nem azonnal otthagytál-e?

ÖRZSI. Mert amit beszélni kezdett, nagyon elbúsít.

ANDRÁS. És nem is feleltél még reá soha!

ÖRZSI. Mert én ezt mindkettőnkre nézve nagyon szomorúnak érzem.

ANDRÁS. Pedig tudod, régen tudod már, Zsuzsi... Hiszen nem lehet titkolni, ha az embernek a szíve fáj.

ÖRZSI. Ó, az enyém jobban fáj, mint az öné!

ANDRÁS *szívére teszi kezeit.* S az fáj legjobban, amit ezekkel a bokrétákkal mívelsz. Ha te belátnál a szívembe, Zsuzsi!

ÖRZSI *magában fájdalommal.* És te az enyimbe.

ANDRÁS. De te most sem nézesz fel. Ha nem szólsz, ha nem felelsz is, legalább már azt ne tedd, hogy rám sem nézesz többé. Ha azokat a virágokat odaadod is...

ÖRZSI *szomorúan fölnéz.* Ha olyan nagyon nehezeére esik, hogy a virágokat odaadtam a nagyasszonynak, jól van, máskor nem teszem.

ANDRÁS *örömmel.* Megtartod? *Félre.* Hogy néz reám! Mily szépen, mily édesen, és mégis, mégis. - Nézéséből azt hinném, hogy szeret, és mégis. *Hozzá lép, és kezét megfogja.* Zsuzsi, tehát igazán meg fogod tartani a bokrétát?

ÖRZSI. Igazán megtartom.

ANDRÁS *örömmel.* Jól van. *Menni készül.*

ÖRZSI. Hová megy? De csak nem megy el azért?

ANDRÁS El én. Hátha Pestig kellene érte mennem. *Mindkét kezét megfogja érzéssel.* Zsuzsi!

ÖRZSI *szemeit lesüti, fejét kissé lefordítja, kötényéhez nyúl, mintha szemeit akarná törölni.* Szegény jó András!

ANDRÁS. Ismét, ismét. Eddig csak eljövünk mindig vígan, de íme, azután a könnyek, és szót sem szól többé. Mi bánt? *Nyájasan.* Ej, Zsuzsi, hát ez már nem lesz másként soha?

Örzi szomorúan fejét csóválja.

ANDRÁS *kezét fogva, gyöngéden és vígan.* Ej, dehogynem, bizony másként lesz még ez valaha! *El a jobb háttéri ajtón.*

HARMADIK JELENET

Örzi egyedül.

ÖRZSI. Szegény András! Miért is szeret, s én miért nem bírom neki megmondani, hogy ne szeressen. Mi cél, mi remény is lehetne? *Szünet.* Majd elfelejt, hiszen feled a szív, ha méltatlanul kínoztatik! s azt hiszi, azt fogja hinni, hogy én csak leányi negédből kínozom. *Letörli könnyeit, sóhajt.* Mily áldott háznép ez! *Visszamegy a kisasztalhoz, némi rajongással felemeli kezeit.* Ó, istenem! Ó, boldogságos szűz! ki ott fényeskedtek, ragyogtok a magas egekben! Hálát adok nektek, hogy ily jó helyet adtatok a szegény halottnak. Ó, az a kéz, az a láthatatlan erős szent kéz, mely elküldte a vihart, eltörte az ágat, eltépte a kendőt, s adott friss havat kábult fejemre, hogy ismét életre hozzon, s adott erőt lefejtani kötelékeimet. - Ó, az a szent kéz fogta meg kezemet, és vezetett ide - *örömkönnyegekben tör ki, majd gyorsan eszmélve csügged,* de - ó, istenem! - *sóhajt,* vezetett-e állandó boldogságra!/? *Lesüti fejét, és mélyen elgondolkodik, könnyez, könnyeit letörli, sóhajtva a gombolyagokra pillant.* Lássunk hozzá, még az elsőt sem gombolyítottam le *gombolyít, s rövid szünet után a gombolyag végére ér, egy nagy darab arany, melyre a fonál volt*

gombolyítva - esik ki, felsikolt. Mi ez? Felveszi. Ez valami nagy pénz, sohasem láttam ilyet.

NEGYEDIK JELENET

Kulcsárné s előbbi.

KULCSÁRNÉ *megáll az ajtóban, és bámul magában. Hát András hova lett? Fejét csóválja. Itt hagyta.*

ÖRZSI *sietve viszi az aranyat. Erre volt gombolyítva.*

KULCSÁRNÉ. *Tudom. Mindenik olyanra van. Majd rakd őket ide az asztalra. Leteszi.*

ÖRZSI. *Igen, nagyasszonyom visszamegy gombolyítani.*

KULCSÁRNÉ *türelmetlenül. András elment?*

ÖRZSI. *El.*

KULCSÁRNÉ. *Talán csak szobájába?*

ÖRZSI. *Nem, a városba ment.*

KULCSÁRNÉ *némi bánkódással. De hát miért ment el? Leül.*

ÖRZSI *zavarral. Nem tudom.*

KULCSÁRNÉ *fejét csóválja magában. Elmegy. Nem sejtené? Itt hagyja. Gyönyörrel nézi. Pedig csak öröm nézni, milyen csinos, igyekvő, és maga a becsület, a tiszta erény.*

ÖRZSI *aranyat hoz, leteszi az asztalra. Ismét egy.*

KULCSÁRNÉ *megfogja kezét, s tartja hízelkedve. Tudod-e, édes leányom, mire szántam én ezeket az aranyakat? - Hát én arra szántam, hogy ha valaha egy kedvem szerint való leányt találok, aki nekem minden tekintetben megtetszik, annak adom. Jó lesz neki, majd ha *habozik*, majd ha szüksége lesz reá.*

ÖRZSI *visszamegy, gombolyít, félre. Mily jó szíve van!*

KULCSÁRNÉ *magában. Úgy van. Tőlem tartanak. Fel kell bátorítanom. Fenn. Zsuzsi, jer ide, édes leányom. Örzi odajön. Hozz gombolyagokat, s gombolyítsd itt mellettem. Elhozza. Ül ide mellém a székre.*

ÖRZSI *csodálkozva, szerényen. Én, nagyasszonyom?*

KULCSÁRNÉ *nyájasan. Ül le.*

ÖRZSI *habozva. De én? Hiszen én. - Nem érdemlem meg e tisztességet.*

KULCSÁRNÉ *nyájasan. Ha megengedem és ha nekem jólesik és megérdemled.*

ÖRZSI *kezet csókolva, félénken leül. Köszönöm.*

KULCSÁRNÉ *fejét és arcát megsimogatja. Szeretem, ha itt ülsz mellettem! Így beszélgethetünk is egy kicsit.*

- ÖRZSI *gombolyítva.* Ha beszédem nem untatja meg nagyasszonyomat. *A jelenet alatt folyvást gombolyít, s az aranyakat az asztal szegletére rakja a többihez.*
- KULCSÁRNÉ *nyájasan.* Nem. *Félre.* Hogy András szereti, az bizonyos. De ő? Csak meg kell tudnom. *Fenn.* Ugye lányom, vagy már tizennyolc éves?
- ÖRZSI. Közel a tizenkilenchez.
- KULCSÁRNÉ. Senki sem mondaná! Azért kérdem ezt, édes leányom, mert nem-igen szeretnék egyhamar elereszteni. Kezemhez tanultál, nagyon is szeretlek. Pedig ugye óhajtasz visszamenni faludba?
- ÖRZSI *bánatos érzéssel.* Nem én, soha!
- KULCSÁRNÉ. Már miért, Zsuzsi, teszem, ha valaha tőlem elmennél, csak hazamennél és...
- ÖRZSI. Elmennék, ha valaha nagyasszonyom elküldene. *Fejét rázza.* De nem oda. Talán meg is halnék akkor bánatomban, nem tudnék én már másutt élni.
- KULCSÁRNÉ *örömmel félre.* Alkalmasint. *Fenn.* Tehát te úgy megszerettél engemet?
- ÖRZSI *érezéssel.* Meg. Mert soha senkitől sem tapasztaltam ezt a jóságot. Korán árvaságra jutottam, aki csak közel állott hozzám, az mind csak rosszul, kegyetlenül, gonoszul bánt velem. És itt hogy bánnak velem! Mind, mindnyájan szeretnek - de én is...
- KULCSÁRNÉ *félre.* Szereti.
- ÖRZSI *nagyobb érzéssel.* Csak itt éreztem, mi az a tiszta, nyugalmas boldogság, amit az igaz szeretet nyújt. Itt az ember közel áll az Istenhez.
- KULCSÁRNÉ *gyönyörködik benne.* Áldott, háladatos teremtés! *Érezéssel.* Midőn hideg tél közepében vékony ruhácskáiban, mint árva, minden motyócska nélkül jött hozzám *kezén fogja, s szeretettel szemébe néz,* csupán nyílt, becsületes szép arca volt ajánló levele, melyen a tiszta erény tükrözött; midőn a szegény elhagyott árva sírt, könyörgött nekem, hogy megfogadjam, s fogadta, hogy jó, engedelmes fog lenni, ah! akkor az Isten küldte őt nekem. *Kezeit ég felé emeli.* Köszönöm! *Gyorsan fején kapja, s érzéssel megcsókolja.* Anyád helyett anyád leszek. *Könnyeit törli.*
- ÖRZSI *térdre rogyva, kezet csókol.* Ó, édes jó nagyasszony!
- KULCSÁRNÉ *felkel, szeméit törölgetve, a terem közepére megy.* Örzsi is feláll, és úgy gombolyít, magában. Ó, csak szeretné nagyon azt az Andrást. Azt is mindjárt meglátjuk. *Fenn.* De András hová maradt oly soká? Vajon hol jár? *Félre.* Elpirul. *Fenn s kirívó fufangossággal.* Talán ismét annál a papeánynál van a szenátoréknál. *Szünet.* Mit mondasz?
- ÖRZSI *közömbösen.* Én nem tudom.

KULCSÁRNÉ *magában.* Nem ijedt meg, nem félti, mert bizonyos szerelméről. *Fenn kedélyesen.* Meg is házasítom én már ezt az Andrást, hogy ne kószáljon mindig. Ugye jól teszem?

ÖRZSI *nyugalommal.* Igenis jól teszi, édes nagyasszonyom. Hogy megkímélje magát a sok bajtól, kell is már a házhoz egy fiatalasszony.

KULCSÁRNÉ *nagy gyönyörrel felemelt karokkal tart felé.* Kell! kell! De nem a pap leánya. *Megfogja karját boldogan.* Mondd csak, Zsuzsi, édes jó leányom, hát mondd csak, ugye megérdemel egy jó leányt!

ÖRZSI. *Hogyne!* Nagyon áldott jó ember.

KULCSÁRNÉ *boldogan.* Áldott jó! Igen, áldott jó! *Kedélyesen.* És szép is, ugye?

ÖRZSI. *Az. Érzéssel.* Szép és jó!

KULCSÁRNÉ *örömmel.* Nagyon szereti. *Mindkét kezét megfogja, fenn.* Édes leányom, maradj ezután is oly jó, mint eddig voltál, meglátod, meg fogok rólad emlékezni. Most pedig ezentúl nem vagy cselédem többé, leányom vagy, örökbe fogadlak. *Boldogan keblére szorítja.*

ÖRZSI *térdeire rogy, kezét csókol.* Ó, hogy érdemlek meg ennyi jóságot? *Felkel. Andó belép.* Örzi a kisasztalhoz megy gombolyítani.

ÖTÖDIK JELENET

Andó s előbbieik.

KULCSÁRNÉ *Andó elé megy, visszatetszéssel félre.* Mindig a sarkamban van azzal a pap leányával. *Fenn.* Isten hozta!

ANDÓ *jókedvvel.* Csókolom kezét, asszonynéni. Bezzeg siettem, de eljöttem egy percre, azt hiszem, ma intézkedhetünk.

KULCSÁRNÉ *ijedve.* Hát András már...

ANDÓ. *Nem arról szólok. Kedvetlenedve.* Azt magam sem óhajtom már. Nem ide való. Sehova se való. Hagyjuk abba.

KULCSÁRNÉ *félre.* Hála istennek! *Fenn határozottan.* Jól van, abbahagyjuk.

ANDÓ *ismét kedvre jöve, kezeit dörzsöli.* No de a dologra. Van ember! Biztos ember. *Zsebéből iratot vesz ki.* A kötelezvény is kész. Csak az összeggel kell betölteni, s aláírni. Viszi akár mind. Mennyi!

KULCSÁRNÉ *félre.* Tehát ezért. Jól van. *Szekereterhez lép, ajtaját leereszti, fiókból egy csomagot vesz ki.* Megszámláljuk.

ANDÓ *indul.* Igazán, asszonynéniem egész Dárius. *Az asztalra mutat.* Itt is csak úgy hevernek kincsei. *Az éppen aranyat hozott Zsuzsi vállát megveregeti.* Zsuzsikám, hány hét a világ? Ha meg nem bántanálak, egy pohár vizet kérnék.

HATODIK JELENET

Örzi, Zsófi, később Kulcsárné és Andó.

- ÖRZSI. Szívesen. Istenem, hogy szeretnek itt mindnyájan engemet. *El.*
- ZSÓFI *a jobb háttéri ajtón rikító kackiásan belép. Jó napot kívánok!*
- KULCSÁRNÉ *az irások és pénzcsoomag kezeiben vannak. Valaki jött?*
- ZSÓFI *eléje siet. Jó napot kívánok! Élénken szétnéz.*
- KULCSÁRNÉ *félre. A Buzi Zsófi! A manó hozta. Aggódva az asztalra néz. Alkalmatlan időben jött. A pénzcsoomagot zsebébe tömi, s az asztal sarkához siet, hogy Zsófi elől elfedje. Nos, leányom?*
- ZSÓFI *kezet csókol, szeme az asztalon. Apus küldi a pénzt! Félre. Teremtő isten! Mennyi pénz!*
- KULCSÁRNÉ *zsebkendőjét az aranyokra csúsztatja, nyugodtabban. Tehát meghoztad.*
- ZSÓFI. *Meg. Vizsgálódva néz szét.*
- KULCSÁRNÉ *egész nyugodtan eljő az asztaltól. Zsófitól átveszi a pénzt, és megszámlálja. Jól van. - A szerződéstek éppen ma volt kezemben. A szekreterhez megy, s előveszi. Itt van, a béridő letelt, visszaadhatom. Visszaadja.*
- ZSÓFI. *Az apus rám bízta, kérdezzem meg - folyvást szétnéz.*
- KULCSÁRNÉ. *Nem adom többé bérbe. Félre. Nektek nem.*
- ZSÓFI *hetykén. Hát egy kis írást a pénzről kapok-e?*
- KULCSÁRNÉ. *A szerződéseket visszaadtam.*
- ANDÓ. *Az elég, leányom.*
- ZSÓFI. *Úgy is jól van.*
- ANDÓ. *Teljesen jól. A kötvényt nyújtva Kulcsárné felé. Mi pedig majd...*
- ZSÓFI. *Úgy hát megyek. Mennyi pénz! El.*
- KULCSÁRNÉ. *Félben szakított bennünket. A pénzt előveszi.*
- ANDÓ *vígan. No de itt is csak pénzt kapott, asszony néném.*
- KULCSÁRNÉ *a Zsófitól kapott pénzt a csomaghoz rakja, s átadja Andónak. Számlálja össze, uramöcsém. Az aranyakat összeszedi az asztalon, s a szekreterbe teszi. Érzéssel. Ezeket nem.*
- ANDÓ *vidoran számlál. Ez kellemes munka! Visszaadja. Hatezerhét száz.*
- KULCSÁRNÉ. *Hát visszaadja?*
- ANDÓ. *Természetesen. A kötvényre mutat. Ez még nincs aláírva, majd holnap jövünk el emberünkkel. A pénzt csak azért számláltuk meg, hogy a mennyiséget kitehessük. Köszönöm.*
- ÖRZSI *bejön vízzel. Tessék.*

ANDÓ. Köszönöm. *Iszik.*

KULCSÁRNÉ *a szekreterhez viszi. Pedig jobb szerettem volna ma. Felnyitja, s a pénzt elteszi.*

ANDÓ *ezalatt Zsuzsit nézdelve hozzá közelít. Akár egy picinyke gyors gép! Kulcsárnéhoz. Ha mégis ilyen munkás volna, mint e jó teremtés. Megsimogatja Zsuzsi arcát. Te, tudod-e, hogy megvetted szívemet?*

KULCSÁRNÉ *tetszik neki, dicsekedve. Zsuzsi nagyon derék leány. Zsuzsihoz. Vidd vissza a ládába őket, édes leányom.*

Örzi felszedi a gombolyagokat, s el a bal háttéri ajtón.

ANDÓ. Tehát holnap. *Indul.*

KULCSÁRNÉ. Hány órákor?

ANDÓ. Nyolckor.

KULCSÁRNÉ. Várni fogom.

ANDÓ. Amazt pedig örökre abbahagyjuk.

KULCSÁRNÉ *Andót kísérvé. Tudja, kedves öcsémuram... Legyen szegény, legyen alacsony származású, én arra nem nézek; csak azok a házias kellékek meglegyenek, aminőket én kívánok... De tudja, kedves öcsémuram, a Jucika...*

ANDÓ. Ne is hozza többet elő... magamnak sem kellene! *Beszélgetve el.*

KULCSÁRNÉ *kikíséri, de azonnal visszajön. Így ni! Most már minden rendén lesz. Leül egy nagy zsöllyeszékbe, háttal a bejáratnak úgy, hogy a belépő András nem látja, s csöndesen kötözgeti a fonalkötegekre a papírszeleteket.*

HETEDIK JELENET

András és Kulcsárné.

ANDRÁS. *a háttéri jobb ajtón virágbokrétával kezében belép. Zsuzsit keresve. Nincs itt! A háttéri ablakhoz megy, megáll, kinéz. Oly szép, de folyvást oly szomorú szegény! Elmélyed nézésébe.*

KULCSÁRNÉ *Felé tekint, meglátja az ablaknál, felkel, háta mögé lopózik, szelíden vállára teszi kezét. Mit nézesz oly édesen, fiam?*

ANDRÁS *zavarral. Én?*

KULCSÁRNÉ *jóságos célzással. És e virágbokréta kezében?*

ANDRÁS *nagyobb zavarral. Kedves asszonynéném!*

KULCSÁRNÉ *kedves biztatással. Csak nézz, édes fiam. Nézz, mert ott olyant láatsz, ami a nézést megérdemli.*

ANDRÁS *zavarral. Mit? Féltre. Észrevette volna?*

KULCSÁRNÉ *jóságos kedélyességgel.* Mit? Hát egy olyan leányt, amelyen nem minden bokorban terem.

ANDRÁS *meglepve.* Leányt? *Félre.* És nem haragszik érte.

KULCSÁRNÉ *biztatva.* Úgy van, egy olyan leányt *lelkessülve,* aki százzal fölér.

ANDRÁS *félre, meglepett örömmel.* Arca ragyog, s szeretettel néz reám.

KULCSÁRNÉ. Egy olyan leányt, aki munkás.

ANDRÁS. Igaz.

KULCSÁRNÉ. Igyekvő.

ANDRÁS. Úgy van.

KULCSÁRNÉ. Áldott természetű, okos jó lélek.

ANDRÁS. Szelidség maga.

KULCSÁRNÉ. Becsületes, erényes leány.

ANDRÁS. Az ártatlanság maga. *Félre, örömmel.* Vetekedik velem a dicséretben. Nagyon szereti.

KULCSÁRNÉ *megfogja András kezét.* És szép is, ugye, nagyon.

ANDRÁS *zavarban, de érzéssel.* Nagyon.

KULCSÁRNÉ. No hát én megmondom neked, hogy az a leány módos is, az én leányom. *Kezét elereszti.*

ANDRÁS *csodálkozva néz.* Leánya? *Nevetve.* Ó, asszony néném, mit beszél?

KULCSÁRNÉ. Pár óra óta az én örökbe fogadott leányom. Fiam már volt, kell, hogy leányom is legyen. Csak nem haragszol érte?

ANDRÁS *örömmel.* Én? Ó, istenem!

KULCSÁRNÉ. Bizony, jól jár vele, aki elveszi; megáldja azt az Isten; mind a két kezével.

ANDRÁS *némi ijedéssel.* Hát férjhez akarja adni.

KULCSÁRNÉ *félre.* Hogy megrettent. *Fenn.* Férjhez bizony.

ANDRÁS *félre.* Vajon rám gondol-e?

KULCSÁRNÉ *megfogja mindkét kezét.* Ösméred-e azt a mesét: az egyszeri ember elindult kincset keresni, kereste az egész világon, völgyekben, hegyekben, tengereken kutatott, ásott, hajózott, és soha nem találta meg, s midőn bánkódva, csüggedve hajtá le fejét, egy bölcs ősz ember jött hozzá, s azt mondá neki: hallod-e, együgyű vagy te, miért keresed azt a kincset oly távol messze földeken, anélkül, hogy saját házadnál széjjelnéznél? *András nyugtalan.* De András, hallgass ide, meglásd, mily szép vége lesz az én mesémnek. *Örömmel.* Az ősz ember azt mondá, ez a kincs egy jó asszony.

ANDRÁS *nyugtalanul.* És...

KULCSÁRNÉ. Azt mondom én hát neked, édes András fiam. Ne menjünk mi sehova, hanem ha Zsuzsi férjhez akarna menni...

ANDRÁS *ijedten.* Ne adjuk.
 KULCSÁRNÉ *mosolyog.* Ily leányt ne engedjünk másnak, hanem vedd el te, fiam.
 ANDRÁS *szelíden megfogja kezét.* Kedves asszonynéném!
 KULCSÁRNÉ. Nos, édes fiam?
 ANDRÁS. Határozottan beszél?
 KULCSÁRNÉ. Mindig életemben.
 ANDRÁS. Most hát már én is nyilatkozom. Nagyon szeretem, nem vennék el mást soha, és örömöm rendkívüli, hogy óhajtásaink találkoztak.
 KULCSÁRNÉ *keblére öleli.* Felteszed a koronát a boldogságomra. *Kedveskedve.* Hát, hogy vagytok?
 ANDRÁS *búsan.* Sehogy.
 KULCSÁRNÉ *magában.* Érthető. Ő nagyon becsületes és szerény, tőlem tartózkodott. Pedig nagyon szeretik egymást. *Fenn.* A többit bízd reám. Te nem boldogulsz, menj szobádba, majd én beszélek vele.
 ANDRÁS *kezet csókolva.* És a virágot?
 KULCSÁRNÉ *örömmel.* Félóra múlva keblére tűzheted, s őt magát kebeledre. *András el szobájába.*

NYOLCADIK JELENET

Kulcsárné, Örzsi, később András.

ÖRZSI *égő gyertyákat hoz.* Jó estét kívánok.
 KULCSÁRNÉ *felé megy.* Zsuzsi, édes leányom!
 ÖRZSI *a gyertyákat leteszi, s a kötegekre mutat.* Kivigyem ezeket is?
 KULCSÁRNÉ *kézen fogja, leül, de Örzsi mellette állva marad.* Nem, édes leányom, hanem nézz úgy, mintha anyád volnék, mert nem hiszem, hogy szeretett volna úgy.
 ÖRZSI. Parancsoljon velem.
 KULCSÁRNÉ *kedveskedve.* Édes leányom, Zsuzsi, ami a szívemen fekszik ki- mondom. *Édes megindulással.* Én férjhez adlak, néztem ki neked egy jó férjet.
 ÖRZSI *félre.* Reszketek. Erősíts, istenem! *Fenn.* Kedves nagyasszonyom. *Kezet csókol.*
 KULCSÁRNÉ. Ugye megleptelek?
 ÖRZSI *mély érzéssel.* Ó, nagyon. *Szomorúan lesüti fejét.*
 KULCSÁRNÉ *kedveskedve.* Nos?
 ÖRZSI. Ó, nagyasszonyom!... én nem megyek férjhez soha!
 KULCSÁRNÉ *gyöngéd szeretettel.* Ah, dehogynem.

ÖRZSI *félre.* Ó, megreped a szívem!

KULCSÁRNÉ *félre.* Most mindjárt megörvendeztetem. *Fenn.* Márpedig, édes Zsuzsim, határozottan mondom, hogy én Andrásomnak szántalak, hogy már vele is beszéltem, nagyon megörült.

ÖRZSI *pillanatnyi örömmel.* Ó, istenem! *Bánatba esik, szívéhez nyúl; félre.* Azt hiszem, meghalok fájdalomamban. Vigasztalj, tanácsolj, istenem. *Tántorog.*

KULCSÁRNÉ *átkarolja; félre.* Az öröm miatt volna? *Részvétellel nézi.* Mi bajod?

ÖRZSI *nagy küzdéssel; félre.* Megkeseríttem azokat, kik így szeretnek engemet.

KULCSÁRNÉ. Zsuzsim!

ÖRZSI *nagy csüggedéssel.* És saját boldogságomat is összeomlani látom örökre. *Ingadozik.*

KULCSÁRNÉ *felkarolja, félre.* A meglepetés ártott neki, elő kellett volna készítenem.

ANDRÁS *kilép szobájából.* Ó, mondja, mondja neki, édesanyám, hogy nagyon szeretem, miért mondja hát, hogy soha?

KULCSÁRNÉ *Örzihez hízogón.* Hallod? Ő nagyon szeret.

ÖRZSI *fájdalmas boldogsággal.* Tudom, óh tudom.

ANDRÁS *Örzi másik oldalához megy, s kezét megfogja.* S talán te nem szeretsz engem?

ÖRZSI *érezéssel.* Ne higgye ezt, az égre kérem, ne higgye ezt.

ANDRÁS *hévvel szívéhez szorítja kezét.* Hiszen te eszerint szeretsz? *Kulcsárnéhoz.* Ó, anyám, nézd, ő szeret.

KULCSÁRNÉ. Én tudom, hogy szeret.

ÖRZSI *küzdéssel; félre.* Ó, mi lesz a vége ennek?!

ANDRÁS. Szeret, szeret. És mégis... Ha szeretsz, mért nem örülsz tehát? Mért mondod, hogy soha?

ÖRZSI *félre.* Hogy zúzzam össze szívét?

KULCSÁRNÉ. Úgy van, szeret, és mégis azt mondod, hogy nem akarsz férjhez menni soha.

ÖRZSI *félre.* Ó, ha lehetne!

ANDRÁS. Én nem értem ezt.

KULCSÁRNÉ. Úgy van, leányom, nem értjük, mi okod lehet, mi tartóztat vissza, hogy felesége légy?

ÖRZSI *fájdalommal.* Ó, soha!

KULCSÁRNÉ. Nem értem.

ANDRÁS. Ó, szólj, felelj: miért?

ÖRZSI *szenvedéssel. Az isten látja, nem tehetem.*

ANDRÁS *elvonja karját, gyöngéd szemrehányással. Ah, te nem szeretsz, gyűlölsz engemet.*

ÖRZSI *szeretetteljes nézéssel néz felé. András!*

ANDRÁS. *Miért nem mondd hát a szót, mely boldoggá tenne?*

ÖRZSI *megfogja András kezét; másik kezét arcára vonja. Ah boldogtalanok vagyunk mind a ketten, a földön nincsenek nálunk boldogtalanabbak.*

KULCSÁRNÉ *gyorsan közéjük jő. Én úgy hiszem, a vonakodás okát megtaláltam. Más nem lehet. Örzsihez. Te másnak adtad szavadat, ez az egész, s amilyen becsületes vagy, most ez bánt, ugye?*

ÖRZSI *mély bánattal. Másnak, másnak. Félre. De miként!*

KULCSÁRNÉ *örömmel. Mondtam.*

ANDRÁS. *Másnak, és még azt szereted.*

ÖRZSI *határozottan. Nem. Azt csak gyűlölni tudnám, nem szeretni.*

ANDRÁS *félig durcásan. De engemet sem.*

ÖRZSI *érzéssel. Ó, senkit úgy e világon.*

ANDRÁS *keblére akarja zárni. Ó, végre...*

ÖRZSI *lefogja kezét az ölelés helyett. Ó, András! Minek is láttuk mi egymást valaha! Ne hozza elő többé, mert mindannyiszor boldogtalanabbá tesz. Mi nem lehetünk boldogok soha. Kulcsárnénak kezet csókol. Bocsásson meg nekem, azon Isten nevére, kinek sugallatából bánt mindig oly jól velem, bocsásson meg nekem!*

KULCSÁRNÉ *érzékenyen magához öleli, Örzsi sírva el a bal háttéri ajtón, Andrásához jön. Ne félj, édes fiam, látod nem nagy dolog, mi e leányt szavának kimondásától visszatartja. Elárulta szegényke, hogy nagyon szeret, tehát mind jó lesz ebből. Nyugodj csendesen. Ha Ferenc úr tízig nem jön elő, az ajtókat zárd be. Jó éjszakát. Gyertyát vesz.*

ANDRÁS. *E szavaival vigasztal kissé, de azért szívem mégis fáj. Jó éjszakát. Kulcsárné el szobájába. Szeret, ezt mégis boldogság tudnom; majd csak legyőzzük talán az akadályokat. A jobb háttéri ajtót bezárja, szobájába gyertyával el, a színtér homályos marad.*

KILENCEDIK JELENET

Örzsi egyedül.

ÖRZSI *a bal háttéri ajtón jön, kezében az ösmeretes piros kendőben fehérnemű csomag kötve, búsan a szín elejére jön. Sorsom tehát itt is utolért. Itt sem lehetek boldog, végzetem innen is elüldöz, innen, hol úgy szeretnek. El kell mennem. Itt nem maradhatok. Nem*

szabad szeretetüket megrabolnom. - *Érzékenyen.* Elmegyek. *Szívéhez nyúl.* Ha megölsz is fájdalommal, mégis elmegyek. *Ábrándos fájdalommal.* És el sem búcsúzom tőletek, jó emberek, nem mondok szemetekbe köszönetemet, hálámat, áldásomat sem, mert ha ébren volnátok, s szemetekbe kellene ezt mondanom, meghalnék inkább, de nem tudnék elmenni. *Sírva fakad.* Szökve, rejtőzve, éjjel megyek - mint másszor. Nem hoztam ide semmit, de nem viszek mást, csak a nehéz búbanatos boldogtalan szívemet. Az Isten vezérelt ide, az Isten ismét *zokog* fog vezérelni, aki adott erőt megküzdeni a halállal, ad erőt megküzdeni az élet kínjaival is. *A csomagot az asztalra teszi, a kendőt leveszi róla, az a másik kendőbe maradt kötve.* Piciny kendő! Te voltál másszor útitársam, légy most is az; picinyke rongy, melyet eldobna más, emlékeztess te engem mindig az Istenre. *Felkőti fejére.* Ó, szent hely *érzéssel szénéz,* templom - oltár - mennysország - itt hagylak. *Nagy küzdéssel, a jobb háttéri ajtóhoz megy, s kinyitja, tárva hagyja, homlokát törölve visszatántorog.* Nem bírok, nem bírok, megszakad a szívem. Ó, el kell búcsúznom tőletek, legalább álmotokban, szent angyalok. *Kulcsárné ajtajához megy, s zokogva letérdel.* Isten veled, jó asszony, te Istennek élő szentje, ki befogadtál, anyám lettél, szívedre öleltél, ki áldásos beszéddel nemcsak sok jóra, hasznos munkára tanítottál, de lelkemet is csudásan felemelted, áldjon meg az Isten. *Felkel, és András ajtajához megy.* Isten veled, ifjú, ki által megtanultam ösmerni a tiszta ártatlan szerelmet, mely szelídségében csak boldogságot, nyugalmat adhat. Áldjon meg az Isten. Isten veletek! És még csak meg sem ölelhetlek benneteket, meg sem csókolhatlak, még csak kezeteket sem. *Középre jön.* Megcsókolom lábatok nyomát. *Kulcsárné ajtaja és a bal háttéri ajtó közé érve, letérdel, s lehajol.* Ah istenem! Meghalok. Nem tudok válni még. *Arcát kezeibe temeti.*

TIZEDIK JELENET

Bandi, Zsófi férfiruhában, Ragyás. Mind rongy álorcával a jobb háttéri nyitott ajtóban megjelennek. Örzi térdén Kulcsárné ajtója és a bal háttéri ajtó közt; később András, végül Ferenc.

BANDI *az ajtóban suttogva.* Az ajtó nyitva van.

RAGYÁS *az ajtóban suttogva.* Annál jobb.

BANDI *suttogva.* A Pisze ott van az utcaajtónál?

RAGYÁS *suttogva.* Ott, s ha baj lesz, füttyenteni fog.

ÖRZSI *kezei arcán.* Ó, nem tudok válni még!

BANDI *suttogva Ragyáshoz.* Te légy itt a folyosón közel. *Ragyás eltűnik, Zsófihoz.* Te pedig vezess.

ZSÓFI *belépnek sebes suttogással. A legény szobája ez mutat, az öregasszonyé az mutat, az a konyhaajtó s a szekrény amott.*

BANDI *suttogva. Jól van. András ajtajára mutat. Zárd be ezt.*

ZSÓFI *lábujjhegyen András ajtajához megy, s visszajő. A kulcs belől.*

BANDI. *Mit sem tesz. Majd vigyázunk. A dologra!*

Zsófi az ablak mellett a falnál s pohárszéknél a konyhaajtó felé csúszik, s be a konyhába. Bandi a szekrény felé lábujjhegyen megy.

ÖRZSI *fojtott sikollyal. Nagy isten, mi ez? Emberek! A díványhoz húzódik.*

BANDI *fülel. Valaki sikoltott. A szekrény felé megy, Örszi útjába esik.*

ÖRZSI *amint közelít felé, rémülve emelkedik, és a nagyasszony ajtaja felé húzódik. Asszonyom! Ah rablók ezek!*

BANDI *gyorsan elvágja útját, kést fog rá. Egy szót se, vén rongy, ha kedves életed!*

ÖRZSI *félre. Azt gondolja, hogy a nagyasszony vagyok.*

BANDI. *Térdelj itt le. Ne moccanj, a kulcsot ide - Örszire térdel - meg fogom kötni kezeidet.*

ÖRZSI. *Ó, nagy ég!*

BANDI *a konyha felé kiált. Hozd már a világot! Zordul Örszihez. Gyorsan a kulcsot!*

ÖRZSI *reszketve. A kulcsot?*

BANDI *vállon fogja, és kését emeli. Meghalsz különben.*

ZSÓFI *hirtelen a konyhából égő gyertyával belép. Hozom!*

ÖRZSI. *Teremtő isten! Néma jelenet, a gyertyafénynél előbb Örszi veszi észre helyzetét, azután Zsófi áll megbámulva, meghökken.*

BANDI. *Nem az asszony!*

ÖRZSI *térden. Irgalmazz!*

BANDI *merőn, s némi borzalommal nézi. Mi ez? Ez arc? E hang!*

ZSÓFI *gyűlölettel. Hisz ez az, valóban az...*

ÖRZSI. *Irgalmazzatok nekik is.*

BANDI *örömmel közelg hozzá, vizsgálja. Hadd nézzelek!*

ZSÓFI *gyűlölettel. Hát nem halt meg? Sziszegve, fojtott dühvel. - Él? - Mindkettő különféle érzelemmel tör Örszi felé.*

BANDI *remegve. Ne bántsátok!*

ZSÓFI *felemeli kését, s gyűlölettel felé rohan. Hazudtál, ő él - megölöm!*

BANDI *eltaszítja. Nem ölod meg! Szemlélve. Ki vagy te? Szólj!*

ZSÓFI *dühvel ráront. Megölöm az átkozottat.*

BANDI *elereszti Örzsi kezét. Zsófi kezéből kicsavarja a kést, s messze dobja. - Zsófit eltaszítván, védőül közójük áll, s Zsófi útját teljesen elzárva, Örzsihez. Vigyázz magadra!*

ZSÓFI *keserű daccal. Úgy?*

ÖRZSI *Kulcsárné ajtajához rohan. Nagyasszony, az égre kérem, ne jöjjön ki, zárja be ajtaját.*

BANDI. *Csodálatos. - Kezét megfogja, maga felé vonja, érzéssel. Nézz reám, beszélj!*

ÖRZSI *reszketve. Ó, istenem! - Szívéhez kap nagy rémüléssel. E hang?*

ZSÓFI. *Még zajt csinálnak.*

ÖRZSI *kétségbeesetten. Nem ölsz meg?*

BANDI *féktelen örömmel ragadja magához. Hogy lehet az?*

ÖRZSI. *Ó, ne bánts, ne ölj meg!*

BANDI *álcáját letépi. Ne félj!*

ÖRZSI *felsikolt. Ó, ég! - Elkapja kezét, és a díványhoz tántorog. Kívül füttyenés.*

BANDI *könyörögve. Ne félj! Én vagyok! - Én! Érzéssel. És te élsz? Ó, istenem! Kívül füttyenés.*

ZSÓFI. *Az átkozott! Fussunk, nem hallod?*

RAGYÁS *bekiált. Mentsétek magatokat! El.*

ÖRZSI *szorongva. Ó, istenem!*

ANDRÁS *kirohan. Jól hallok-e? - Feljűk néz. Ne féljete, itt vagyok.*

ÖRZSI *örömmel felé tárja karjait. Ah, András!*

BANDI *bámulva nézi. Elfut előlem ehhez! És én nem bírok elmenni innen.*

ANDRÁS. *Add meg magad.*

TIZENEGYEDIK JELENET

FERENC *a jobb háttéri ajtón befut némi ijedéssel. Én is itt vagyok, kit kell megfogni?*

BANDI *pisztolyát eldobja. Ne féljete, nem védem magam.*

FERENC. *No már így jól van.*

ANDRÁS *Bandi karjait hátrafacsarja. Egy kötelet reá, Ferenc bácsi!*

FERENC *a fonálkötegeket tépvén, hozza s kötözik. Így!*

BANDI *békén viseli, magában. Mit nekem mindez, hisz nyugalمامat nyertem vissza.*

FERENC *bevégezvén a kötözést. Így ni. Dicső! Büszkén. Csak jó, ha az ember bort iszik, mindjárt olyan, mint az oroszlán.*

ANDRÁS *Bandit saját ajtaján betolja. Így ni, ide zárjuk, és addig fussunk üldözni a többit és segélyért. - Belülről kívültre veszi a kulcsot, és az ajtót rázárja.*

FERENC. A kulcsot?

ANDRÁS. Benn hagyom, hogy ha kezét eloldja is, álkulccsal ki ne nyithassa belülről. *Örzséhez megy, két kezét gyöngéden megfogja. S ez itt szegény majdnem meghalt rémületében.*

ÖRZSI *reszketve felkel. Ah András! Keblére rogy.*

ANDRÁS *magához öleli. Azonnal jövök. Itt van bezárva. Addig vigyázz. Ferenchez. Jöjjön, fussunk segélyért. El a jobb háttéri ajtón.*

FERENC. Úgy van, siessünk. Gyümölcse lesz az akasztófának. *El András után.*

Örzi, Bandi belől András szobájában.

ÖRZSI. Az akasztófának! Erre nem is gondoltam én.

BANDI *belől zörget. Örzi!*

ÖRZSI. Hozzám szól a szerencsétlen - én istenem, szánom most.

BANDI *belől. Örzi! Ó, mondd, valóban te vagy-e?*

ÖRZSI *csüggedve az ajtóhoz megy. Én vagyok. Kívül zaj.*

BANDI *belülről örömmel. Megismertelek. Bocsáss ki, ó, bocsáss szabadon, hadd beszéljek veled.*

ÖRZSI *rémülve ellép az ajtóból. Nagy isten, mit beszél? hogy szabadon bocsássam, de az nem lehet.*

BANDI *belől. Neked csak egy kulcsfordításban kerül megmenteni életemet.*

ÖRZSI *homlokára nyúl, s tántorog. Ó, istenem, miért engeded, hogy ilyen kérjen tőlem. Ne szólj, ne beszélj, az égre kérlek.*

BANDI *izgatottan belől. Azt esküdted valaha, hogy mind boldogságomban, mind szerencsétlenségemben hűséges segítőtársam leszel. Az isten előtt esküdted azt.*

ÖRZSI *keserűen. Ah teremtő istenem! lelkem megtörik e két ellentétes érzés között. Ez az ember itt a férjem, kinek az oltárnál hűséget esküdtem. Ő feledte esküjét, meg akart ölni, de mégis a férjem, ha ki nem bocsájtom, bűnös vagyok.*

BANDI *könyörögve. Vétkeztem ellened, de gondold meg, hogy most én mentettem meg életedet.*

ÖRZSI *tántorogva küzd. Igaz, megmentette a kulcsra teszi kezét. Ah, a kárhozatba visz. Kinyitja az ajtót, és sikoltva visszaroohan. Mit tettem!*

BANDI *kilép, kezei nincsenek megkötve. Ezt meg fogom hálálni neked. Kezét akarja megfogni, Örzsi irtózva elutasítja.*

ÖRZSI *ingadozva. Ah! Mi fog ebből következni!*

BANDI. *Isten veled! Elrohan a jobb háttéri ajtón.*

ÖRZSI *az asztalhoz tántorog. Ah! mit tettem! mit tettem! Ó! megőrülök, ha arra gondolok, mit kellett tennem! Lelkem azt mondja, hogy jót cselekedtem, annak, ki egykor gyilkos kézt emelt reám, életét mentettem meg, lelkem kevély, büszke akar lenni e cselekedetre, s azt is mondta, hogy esküm kötelessége volt *szédülve*, és mégis, irtózom attól, amit tettem. Kínos sejtelem, mintha vést hozna rám. Ó, istenem, vigasztalj. Ó, emeld önérzetemet boldogságra, ó, ne vígy a kárhozatba. Áldj meg tettemért. *Csüggedve*. Ó! mit fog András mondani! *Közelgő zaj*.*

TIZENKETTEDIK JELENET

Örzsi, András, Ferenc, nép, biztos, városi poroszlók.

ANDRÁS *örvendő biztatással Örzsihez siet, megfogja kezét. Itt jövünk!*

FERENC. *A futók közül nem bírtunk elcsípni egyet is.*

ANDRÁS. *De semmi, itt van ez az egy. A poroszlókhoz. Ide barátom! A tárt ajtót látva, bámulva megáll. Mi történt itt? Örzsi néz. Hova lett?*

ÖRZSI *reszketve magában. Mintha túlvilági bírám előtt állnék, úgy reszketek. Szemeit lesüti.*

ANDRÁS. *Ó, szólj, hova lett?*

ÖRZSI *reszkető hangon. Elmenekült!*

ANDRÁS. *Hogy lehet az? Az ajtó zárva volt.*

MIND *Hogy lehet az?*

BIZTOS *az ajtót vizsgálja. Az ajtón a feszítésnek nincs nyoma. Valakinek ki kellett nyitni az ajtót, s azt jobban nem tudhatja más. Örzsi mutat.*

ANDRÁS *halványodva, izgatottan Örzsihez jön. Zsuzsi! Beszélj, ki eresztette el?*

ÖRZSI *Andráshoz, kezeit összetéve, könnyörgő hangon. Én.*

MIND. *Ő?*

BIZTOS. *Ő eresztette el? Hisz úgy a rablók cinkosa!*

ANDRÁS. *Miért tetted ezt?*

ÖRZSI *könnyörögve. Ó, ne vessen meg ezért!*

ANDRÁS *izgatottan. De az ég szerelmére, egy rablót!*

BIZTOS. *Hogy lett volna másként bátorsága egy rablót kibocsátani, ha már elébb egyet nem értett volna vele.*

MIND. Úgy van!

ANDRÁS *homlokához nyúl.* Ó, ég! E szavak megtébolyítanak! Mit tettél?

ÖRZSI *térdre rogy.* Az isten látja lelkemet, másként nem tehettem. *Felkel.*

FERENC. Hiszen zárt ajtó mögül nem kényszeríthetett!

ANDRÁS. Így hát saját elhatározásodból tetted?

ÖRZSI *kínnal.* Abból.

ANDRÁS *íjedve.* Úgy hát ösmerted.

ÖRZSI *szenvedve félre.* Hazudjam neki? Nem hazudom. *Fenn.* Ösmertem.

ANDRÁS. Tehát nevezd meg. Talán helyrehozhatod hibádat.

ÖRZSI *félre.* Ó, ég! mily irtózatossá helyzetbe jutottam! *Fenn.* Nem nevezhetem meg.

ANDRÁS *elfordul tőle.* Ó, ez iszonyú!

FERENC. Ki hitte volna ezt? Szegény asszony néném mit fog mondani?! *El Kulcsárné szobájába.*

BIZTOS *Örzsire.* Nos, ki volt az a rabló, s mi ok bírt rá, hogy elbocsásd?

ÖRZSI *nagy küzdéssel.* Az isten látja lelkemet, meg nem mondhatom. *Zokog.* Oly szerencsétlen vagyok!

POROSZLÓ *a biztoshoz jő, és suttogva beszél vele; hozza az asztalról a lány csomagját, s mutatja, a konyhaajtó felé mutat.* Ott is mindent összenéztem.

BIZTOS *a poroszlókhöz Örzsire mutat.* Itt nincs más hátra, mint elfogni. *Andráshoz.* Az egész, kérem, tiszta és világos. Az ajtókon semmi törés; amint tetszik mondani, be tetszett az este zárni, úgy senki más nem, mint e leány nyitotta ki. Ágya vetetlen, tehát virrasztva várta őket. Ruhája összekötve van, tehát velük szökni készült. A rablókat ő vezette be, azután a bezárt rablót ő bocsátotta el, kell-e ennél több? *Végignéz.* S ez a kendő a fején. *Bámulja, fejét csóválja.* Hm! Hm! Ez a kendő is gyanús.

ÖRZSI *rémülve.* Nagy isten! Én ártatlan vagyok.

BIZTOS *megfogja a karját.* Velünk fogsz jönni! *Poroszlók el akarják vezetni.*

ÖRZSI *sikoltva.* András! András!

ANDRÁS *kínlódva.* Szerencsétlen! Megölted szívemet.

KULCSÁRNÉ *megjelen az ajtóban fehér éji öltönyben.* Mit beszélnek itt! Hogy Zsuzsi a rablóknak lett volna cinkosa? *Indulatosan előrohan.* Az nem igaz!

ANDRÁS *fájdalommal.* Bár ne volna az!

MIND. De igaz!

KULCSÁRNÉ

nagy haraggal. Az nem igaz! Kitépi a poroslók kezei közül Örzsit.

BIZTOS

Kulcsárnéhoz. Bocsánat! de a leányt magunkkal visszük. Újra körülveszik. Örzi arcára csapja kezét, zokog.

KULCSÁRNÉ

a díványhoz tántorog. Meghalok! A díványra rogy.

A függöny legördül.

NEGYEDIK SZAKASZ

Nagy szoba a városházban, jobb háttéri és két oldalajtóval, a bal háttérben asztal, melynél esküdt ül és ír. A nézőtér felé Örzsi az asztaltól csekély távolságban áll; előtte a vizsgáló szolgabíró, háta mögött megyehuszar. Az asztalon Örzsi kendője és ruhái, s egy papírban új selyemkendők.

ELSŐ JELENET

Szolgabíró, Esküdt, Örzsi, Első Huszár.

SZOLGABÍRÓ *zordonan Örzsi elé áll. Tehát mégsem akarod érteni, miért állasz itt?*

ÖRZSI *halaványan reszketve. Ó, istenem... Nem tudom... nem értem. Kezeit tördeli. Szégyellem, hogy itt kell állanom!...*

SZOLGABÍRÓ. *Tagadásod... kitérésed nem használnak semmit.*

ÖRZSI *könnyez. Ó, az égre... az isten nevére kérem, higgyék el, én ártatlan vagyok.*

SZOLGABÍRÓ. *Szokásos szó, azt mondja mindenki. Valld be bűntársaidat.*

ÖRZSI *reszketve. Ó, istenem... De ha én bűnös nem vagyok. Ha nem tudok, nem tudok az egésztől semmit... Nagy érzéssel. Esküszöm, esküszöm az élő istenre, nem tudok semmit...*

SZOLGABÍRÓ *türelme fogy. Nem igaz!... Azt csak nem tagadhatod, hogy a rablók egyikét te eresztetted szabadon, következésképpen összeköttetésben kellett velök lenned...*

ÖRZSI *gyorsan. Azt - az isten látja lelkemet - tennem kellett. Könyörgött - nem tehettem másként... Esküszöm, nem bűnös szándékból tettem.*

SZOLGABÍRÓ *gúnyosan. Keresztényi száanalomból!*

ÖRZSI *méltósággal. Hitem szerint.*

SZOLGABÍRÓ. *A külső ajtókat is csupa keresztényi indulatból hagytad nyitva, hogy a rablók zaj nélkül bejöhessenek.*

ÖRZSI. *Ó, nem azért hagytam nyitva...*

SZOLGABÍRÓ. *Tehát miért?*

ÖRZSI *küzdve. Ó, istenem!*

SZOLGABÍRÓ. *Nos védelmezd hát magadat.*

ÖRZSI *küzdve. Távozni akartam...*

SZOLGABÍRÓ. *Távozni? azazhogy szökni. Ezt tudjuk - az asztalon fekvő csomagra mutat, - miután is előbb csomóba kötötted... Ez úgy van: szökni akartál, de csak a rablás után.*

ÖRZSI *reszketve.* Nem... nem... Én erről nem tudok semmit...

SZOLGABÍRÓ. Miért akartál volna hát éjjel s búcsúzás nélkül távozni olyan helyről, hol oly jól bánnak veled?

ÖRZSI *szerényen.* Azt el nem mondhatom... Ó, istenem, hogy minden, de minden ellenem fordul.

SZOLGABÍRÓ. Különben hasztalan minden tagadás, itt van a legerősebb bizonyíték ellened. - *Örzi kendőjét felveszi az asztalról.* Ez a kendő! *Kiterjeszti.*

ÖRZSI *bámulva.* A kendő?

SZOLGABÍRÓ. Ez a kendőd azért bizonyítja azt, hogy te a rablókkal összeköttetésben állottál, mert annak azon kendők közül valónak kell lenni, melyeket a múlt év nyarán a vashalmi csárda közelében megölt Schwarz nevű házalótól elraboltak...

ÖRZSI *rémülve.* Teremtő istenem!

SZOLGABÍRÓ. Sápadsz, ugye? E kendőnek hasonmásai, melyek a szerencsétlennek még boltjában hátramaradtak, itt vannak! *Az asztalról felmutatja, kiterjeszt egyet, s összehasonlítja.* Nos ez is ez. Hasonmások. Semmi kétség, hogy a rablóbanda itt és ott ugyanegy... Jobb lesz, ha bevallasz mindent.

ÖRZSI. Istenem, istenem! Mily átok üldöz engemet...

SZOLGABÍRÓ. Összeköttetésed bizonyos...

ÖRZSI. Ó, istenem... én... rablókkal, gyilkosokkal, ó, miért akarnak engemet így elveszíteni?

SZOLGABÍRÓ. S hogy került e kendő kezédhez!?

ÖRZSI *hallgat és küzd.*

SZOLGABÍRÓ. Nos?

Örzi küzd, kezét törli, s csüggedten lesüti fejét.

SZOLGABÍRÓ. Hallgatsz? Nem félsz?

ÖRZSI *zokogásba tör ki.* Ó, istenem, miért engeded, hogy ilyeneket kérdezzenek tőlem, melyekre nem felelhetek. *Szomorú szünet.*

SZOLGABÍRÓ. No látod. Minden, még hallgatásod is ellened bizonyít.

ÖRZSI *kétségbeesve.* Ó, uraim, legyenek irgalommal, megreped a szívem... eszem elhagy... meghalok, legyenek irgalommal...

SZOLGABÍRÓ. Én rajtad nem segíthetek... Minden azt bizonyítja, hogy bűnös és rablók bűntársa vagy. A bűnrészesség azon kezdődik, hogy szolgálatba is csak a házi titkok kitanulása végett álltál, s végződik - bizonyítatnak... - Írja ön - bizonyítatnak...

ÖRZSI. Ó, uraim, az ég, ne vádoljanak - ne vádoljanak ilyen iszonyú bűnökkel.

SZOLGABÍRÓ *esküdthöz.* Ön nem ír?

ESKÜDT *zavartan.* Nem tudom - nem bírom...

ÖRZSI. Az ég nem bocsáthatja meg, amit velem ártatlanul cselekednek.

SZOLGABÍRÓ. Mondj hát valamit védelmedre.

ÖRZSI *kétségbeesve.* Nem tudom, nem bírom magamat védelmezni... - Ó, istenem, hát nem segít rajtam senki. *Térdre rogy.*

SZOLGABÍRÓ. Ha magad nem választanál, a törvény nevez ki védőügyvédet; van egy, ki önként ajánlkozott, beszélj vele - *a bal oldali szoba ajtaját benyitja, és Andó kilép.*

MÁSODIK JELENET

Andó s előbbiek.

ÖRZSI *láttára örömmel felsikoltva felugrik, s felé rohan.* Uram! Az isten küldötte.

ANDÓ. Én vagyok, édes leányom. - *Szolgabíróhoz.* Nos? mondja, hát így néznek ki a bűnösök? Ez a szelíd arc, ez ártatlan nézésű szemek - e megindulás. - Fogadni mernék még életemben is, hogy ártatlan.

SZOLGABÍRÓ. Én tisztelem az arcismét, minden lélektani következtetéseivel, s amennyiben tudomány, nem is igyekszem cáfolgatni, hanem amennyiben nem egyéb, mint jó emberek rokonszenve, tessék megbocsátani, ha mosolygok rajta.

ANDÓ. Ki fogom ártatlanságát deríteni.

SZOLGABÍRÓ. Beszéljen velem, talán ön szerencsésebb lesz; talán ön vallomásokra bírja, melyek némileg segíteni fognak rajta.

ANDÓ *Örzihez lép.* Bízzál bennem, édes leányom!

ÖRZSI. Ó, bízom, uram, uram.

ANDÓ. Tehát legelőször is, ami legfontosabb. Nekem sem mondhatod meg, a kendő, hogy került kezédhez?

ÖRZSI *fájdalommal.* Nem mondhatom.

ANDÓ *elveszti kedvét, tompán megütődve.* Nem mondhatod?

ÖRZSI *szomorúan.* Nem.

ANDÓ *még mindég tartja kezét.* Szerencsétlen! akkor nem segíthetek rajtad. Te talán nem is tudod, mily veszély fenyeget? E vallatás minek az előhírnöke? Egy óra múlva a rögtönítélő bíróság előtt fogsz állni...

ÖRZSI *sírva.* Én nem mondhatok mást, semmit, csak azt, hogy ártatlan vagyok...

ANDÓ. Így nem tudlak megmenteni. Boldogtalan! elveszted magadat. Nem segíthet rajtad senki! *Kívül zaj.*

BANDI *kívül az ajtóban.* Be kell mennem, ha mondom. *Az ajtót kilöki.*

SZOLGABÍRÓ. Mi az?
MÁSODIK HUSZÁR *ellenzi.* Ez az ember erővel betolakodik.
BANDI *kívül.* Be kell mennem, ha ég-föld összeszakad is.
SZOLGABÍRÓ. Ki az? Bocsásd be!
MÁSODIK HUSZÁR *belép.* Jöhetsz!

HARMADIK JELENET

BANDI *szétnéz.* Hála istennek, még idején jövök.
SZOLGABÍRÓ. Mit akarsz?
BANDI. Meghallottam, hogy ezt a szegény teremtest elfogták, nem vihettem el a lelkemen, hogy helyettem ártatlanul szenvedjen.
SZOLGABÍRÓ. Úgy, tehát ez ügyben jössz!
BANDI. Abban. *Félre.* Ó, istenem, hogy kisírta szemét.
ANDÓ. Ez meglepő.
ÖRZSI. Teremtőm! Ez ő!
SZOLGABÍRÓ. Beszélj, hát mért jöttél?
BANDI. Nem engedhetem, hogy másodszor is elveszen miattam.
SZOLGABÍRÓ. Hogyan?... Nem értelek. Beszélj világosabban.
BANDI. Nagy bűnös vagyok, gyilkos haramia; - nem nyughattam. - A lelki ismeret mardosása hozott ide. Meguntam gyalázatos életemet, megbántam... iszonyúan megszenvedtem bűneimet, s most lakolni jövök. Elhatároztam magamban, hogy e szegény ártatlant kiszabadítom.
SZOLGABÍRÓ *Örzsire mutat.* Tehát ösmered?
BANDI *érezéssel.* Hogyne ismerném, édes istenem!
SZOLGABÍRÓ. Na -
BANDI. Az ő nagylelkűsége, nemes cselekedete, hogy gonoszért jóval fizetett, gyilkosságért életem mentésével; annyira megindított, hogy ha száz életem volna is, mind a százon az övét váltanám meg.
SZOLGABÍRÓ. Eszerint te vagy az, akit ő szabadon eresztett.
BANDI. Igen én vagyok. Ó, istenem! És mit tettem ez áldott teremtéssel?! Bár soha ne tettem volna! Szegény Örzi.
MIND. Örzi?!
SZOLGABÍRÓ. Hiszen te Zsuzsinak nevezted magadat?
ANDÓ. Ez úgy is van!
ÖRZSI *szemlesütve.* Igaza van, Örzi a nevem.

SZOLGABÍRÓ. Leányom! a név eltagadása újabb terhelő körülmény! *Bandihoz.* Mindenek előtt egy kérdést, mely tizzel is fölér. Ösmered e kendőt? *A kendőt mutatja úgy, hogy elszakadt sarka látszik.*

BANDI *megdöbben, szomorúan, csüggedten.* Ösmerem... Bár ne lett volna kezemben soha!

SZOLGABÍRÓ. Általad került e leány kezéhez? *Az esküdtnék int.*

BANDI. Általam. Ó, bár ne került volna.

SZOLGABÍRÓ. Elég! *Az esküdtnék int.*

ANDÓ *tiltakozik.* De kérem...

BANDI *keserű mosollyal keblébe nyúl, kiveszi a kendő darabját.* Tessék e darabkát hozzáilleszteni.

ANDÓ. Átkozott! Hiszen ez nem menteni, hanem elveszteni jött!

SZOLGABÍRÓ *összehasonlítják.* Úgy van! - Ez a darab innen van leszakítva.

BANDI. Ez ha kevés lenne, hogy e kendő az enyém volt, bebizonyíthatom avval is, hogy van még nálam több - *előhúzza a többi kendőket.* Ugye, uram, elég! - S ha nem elég, tessék meghallgatni, hadd mondok el mindent; a lelkem is könnyebb lesz vele. Elmondom azt, amit ezzel a szegény asszonnyal cselekedtem.

MIND. Asszonnyal?

BANDI. Igen!

ANDÓ *türelmetlenül.* Hisz ez leány!

SZOLGABÍRÓ. Nem kell félbeszakítani. Beszélj! *Esküdtnék int.* Tessék írni, amit ez az ember bevall.

BANDI. A nevem Gyuri Bandi. Gulyás voltam. Nem volt semmi bajom, volt vagyonom, kis házikóm, s benne derék, szép, jó feleségem. Rossz sorsom, a sátán egy leányt hozott utamba, a vétkes bűnös érzés elvette eszemet, megrontotta szívemet, feleségemet elfeledtem érte. A bűnt elhatároztam, nem bírtam szabadulni. Feleségemet egy sötét zivataros éjjel kicsaltam az erdőbe magammal, kendőmet összefonnam kötélnék, rákötöttem szép fehér nyakára, s egy fára - ó irtózat, ha elgondolom - a kín tépi lelkemet - felakasztottam! *Arcát kezeibe temeti.* Verjen meg érte engem az isten!

MIND. Irtózatos.

BANDI. Megbántam bűnömet, de már késő volt. Anyámnak bevallottam titkomat, s kértem, hogy menjen ki, temesse el. - Az nem találta meg. Nem talált egyebet a tett helyén, csak a kendő kis sarkát. - Gondoltam, rátalált más előbb, s az temette el. Vissza nem térhettem többé az emberek közé, betyár lettem, de nem volt nyugalma többé se szívemnek, se lelkemnek. De nem halt ő meg, csodásan megmenekült. Midőn megtudtam ezt, midőn amaz éji rablásnál megláttam - ó, istenem! *derülve,* mint enyhültek kínjaim.

ANDÓ *ki azalatt Örzsivel beszélt.* Igen, az isteni kéz a viharral eltörte az ágat, s eltépte a kendőt, s ő nem halt meg, s a szerencsétlen, hogy életét kérlelhetetlen üldözője elől mentse, leány alakba álnév alatt Kulcsárné asszonyomhoz szolgálatba állva rejtőzött el. *Örzséhez.* Úgy van-e?

ÖRZSI *kábultan.* Úgy van.

MIND. Tehát a felesége!

ÖRZSI *tántorog.*

ANDÓ. Bátorság, édes leányom, ne ingadozzál.

SZOLGABÍRÓ. Szegény szerencsétlen, tehát felesége vagy! s ez az, s a gyilkossági körülmény, amit nem akartál bevallani. Értelek. Csak ezt kellett volna elmondanod, hogy minden érthető legyen, az is, hogy ezt szabadon eresztetted.

BANDI. Ó, kérem, ne róják fel neki bűnül, amit cselekedett. - Az esküvésért tartotta meg, amit én meg nem tartottam, azt, hogy nyomorúságomban el nem hagyott. - Ne róják fel bűnül neki. Feleségem volt. Szép cselekedet volt az, nemes tett bosszú helyett. - S különben is itt vagyok, visszatértem, hogy elvegyem büntetésemet, s hogy ő el ne vesszen miattam.

ANDÓ *szolgabíróhoz.* Ugye igazam volt. - Ő teljesen büntelen.

SZOLGABÍRÓ *bámulva.* Valóban ez nagyszerű. Ily igénytelen teremtés, s ily nagy lélek!

BANDI. Ó, uraim! - Büntessenek meg, végeztessenek ki, megérdemlem, nagyon megérdemlem; rabló vagyok, az élet teher nekem, csak őt eresszék szabadon! Hadd legyen az az elégtétele, hogy életemmel váltottam meg az övét!

ANDÓ *Örzséhez.* Meg van mentve.

SZOLGABÍRÓ *ki az esküdttel beszélt, Bandihoz.* Vallomásod készen van, csak alá kell írnod.

BANDI. S ennek a szegény asszonynak ugye nem lesz semmi bántása?

SZOLGABÍRÓ. Nem.

BANDI. Aláírom. *Aláírja.*

SZOLGABÍRÓ. Most - *a huszároknak int.*

BANDI. Csak egy kérésem van még. - Tessék megengedni, hogy bocsánatot kérjek tőle.

SZOLGABÍRÓ. Megengedem - ha ő is.

ANDÓ *Örzséhez.* Nincs ellenedre? - nem irtózol tőle?

ÖRZSI *fájdalmasan.* Inkább szánom őt!

BANDI *Örzséhez közeledik.* Bocsáss meg nekem.

ÖRZSI *küzdve.* Megbocsátok. - *Reszketve kezét nyújtva.*

BANDI. E tetedért légy boldog egész életedben. *Indul a háttéri ajtó felé.*

ANDÓ. Leányom, te reszketsz - haloványodol.

ÖRZSI. Ah! - Én nem tudom.

BANDI *az ajtóban visszafordul.* Ne félj - halálom által nem fog gyalázat érni. Áldjon meg az isten! *A huszárral el; kívül lövés.*

ÖRZSI *sikolt.* Ah! *Andó segélyével székre rogy.*

SZOLGABÍRÓ. Mi az?

MÁSODIK HUSZÁR *belép.* Meglőtte magát!

SZOLGABÍRÓ. Orvosért! *Második huszár indul.*

ELSŐ HUSZÁR *jön.* Az orvos nem szükséges, a betyár meghalt.

ANDÓ. Ah, segítsenek! a sok izgatottság - a rémület e szegény nőt is betegé tette.

ESKÜDT *Örzséhez jő.* A sok izgatottság! - kimerülés!

ANDÓ. Nem csoda. Annyi zaklatás, annyi szenvedés megtörte.

SZOLGABÍRÓ *hozzájok jő.* Nos?

ESKÜDT. Egy kis ájulás. Íme, már kezd is magához térni.

ANDÓ *örömmel.* Úgy van! *Szolgabíróhoz.* Ébredésekor hadd érje a legkellemesebb meglepetés! Itt váraognak a másik szobában - kiket sorsa érdekel. Megengedi?

SZOLGABÍRÓ. Meg. Tessék. Nagyon jó lesz. *Andó el a jobb oldalajtón.*

ESKÜDT. Ébred!

ÖRZSI. Mi történt velem? Álmodtam? *Eszmél, emelkedni akar.*

SZOLGABÍRÓ. Szabad vagy, édes leányom!

ÖRZSI *örömmel.* Szabad! Ó, istenem, nem vádolnak, nem vallatnak többé.

SZOLGABÍRÓ. Nem, édes leányom, ártatlanságod bebizonyult.

NEGYEDIK JELENET

Andó, Kulcsárné, Ferenc, András, előbbieik.

ANDÓ. Jöjjenek, hiszen most már tudják, hogy ő nemcsak ártatlan, hanem a legnemesebb szív a világon. Sok zaklatáson, megalázkodáson ment keresztül, de tisztán jött ki, mint tűzből az arany. *Örzséhez közelít.* Nézd, itt vagyunk a te jó barátaid mindnyájan, akik szeretünk.

ÖRZSI *felneéz.* Ébren vagyok? - nem álmodom? Szabad vagyok. - *Felemelkedik, örömmel akar közelíteni feléjük.* Ó, istenem - és - ó, ők is itt! *Szomorúan megáll, lesüti szemeit.*

ANDÓ. Mi bajod?

Örzsí arcára csapja kezét, sír.

ANDÓ. Édes leányom!

ÖRZSI. Hát a meggyalázást, a szégyent mi törli le rólam?

SZOLGABÍRÓ. Szabadságod.

ÖRZSI. Ó, jó uram! mondja, nyilvánítsa legalább itt mindenki előtt, hogy egészen ártatlan vagyok; mert elsüllyed a föld velem.

SZOLGABÍRÓ *kézen fogja.* Az vagy, leányom; teljesen ártatlan az Isten előtt, mert hited parancsa szerint cselekedtél; a törvény előtt, mert erkölcsi kényszerűség súlya alatt állottál.

KULCSÁRNÉ *odasiet, kézen fogja.* Azt pedig, hogy eltitkoltad előttem, én bocsátom meg, nagy lélek és szeretetembe emelvén, dicsőségben hirdetek a világ előtt.

ÖRZSI *térdeire rogy, kezét ajkához vonja.* Tehát megbocsát nekem?

KULCSÁRNÉ. De ne is hidd, hogy csak a legkisebb rosszat is feltettem volna rólad.

ÖRZSI. Köszönöm. *Felkel, könnyeit letörli.* Most már nyugodtan megyek vissza falunkba.

KULCSÁRNÉ. Oda nem mégy. Hiszen az én leányom lettél.

ÖRZSI *megindulva.* Nagyasszonyom!

KULCSÁRNÉ. Most, miután tudom, hogy az akadály is, melyet előttem titkoltál, megszűnt.

ANDÓ. Hogy özvegy lettél.

ÖRZSI *ütődve.* Özvegy! *Elgondolkozik, szomorúan lesüti fejét, reszkető hangon érzéssel.* Igaz... Igaz... *Áhítattal összetévéen kezeit.* Bocsásson meg neki az Isten!

KULCSÁRNÉ *karjaiba zárja.* Látod, édes leányom, most már hova is mennél máshova, mint az én karjaimba. András! hát te nem is marasztod?

ANDRÁS *alázatosan hozzá lép.* Zsuzsi!

ÖRZSI *megindulva.* Ó, istenem!

ANDRÁS. Maradj, ne menj el, az isten áldjon meg.

KULCSÁRNÉ. Látod, mind kérünk.

ÖRZSI *Kulcsárnéhoz érzéssel.* Nem lehet.

ANDRÁS *tűzzel.* Zsuzsi! Vétkeztem ellened, de bocsáss meg, hogy egy pillanatra is bűnösnek hittelek, holott maga vagy az áldás és erény.

ÖRZSI *bágyadt mosollyal feltekint, kezét nyújtja.* Elég! Ez visszaadja nyugalmamat. *Kulcsárnéhoz fordul.* Leánya vagyok. Engedelmeskedem. *Letérdel.*

KULCSÁRNÉ *fejére teszi kezét, szeretettel nézi.* Nem tudok... nem bírok szólani, de a jó Isten is tudja, mit akarok mondani.

A függöny legördül.

